

www.filmsk.sk

špeciálne vydanie k 55. výročiu
Slovenského filmového ústavu

film **sk**

19
63

VAŠA BRÁNA
DO SVETA
FILMU

55
ROKOV

20
18

**DRUHÉ
ROZŠÍRENÉ
VYDANIE**

úvodník

— Koncom minulého storočia sa slovenským politikom a kapitalistom podarilo rozkradnúť väčšinu materiálnej základne našej kinematografie. Zničili úsilie niekoľkých generácií filmových tvorcov, produkčných, technikov. Sprivatizovali ateliéry na Kolibe, zatvorili filmové laboratóriá aj zvukové štúdiá, vyrabovali sklady kostýmov, nábytku i rekvizít. Zanikol priestor spoločnej komunikácie, filmári sa rozprchli do súkromných produkcií, mnohí odišli do zahraničia. Po päťdesiatich rokoch tvorivej činnosti sa znovu vrátili do bodu nula.

— Slovenský filmový ústav ostal jedinou integrujúcou inštitúciou, ktorá pre filmových nadšencov a roztratených tvorcov už 55 rokov udržiava vedomie kontinuity. Na jednej strane je svedectvom o vzopätí našej kultúry po druhej svetovej vojne, dôkazom o individuálnych zápasoch filmárov s politickou mocou, správou o hľadani moderného výrazu slovenskej kinematografie. Archivuje dedičstvo predchádzajúcich generácií: kópie, negatívy, scenáre, fotografie, dialógové i titulkové listiny, pozostalosti mnohých osobností. Sprítomňuje minulosť novým generáciám, rekonštruje najvýznamnejšie filmové diela a vracia ich do života.

— Na druhej strane filmový ústav aktívne spoluplytvára prostredie na rozvoj nášho filmu v budúcnosti: komentuje legislatívu, vydáva knihy, časopisy, organizuje filmové prehliadky, reprezentuje náš film v zahraničí. Za posledných pätnásť rokov – podobne ako naša kinematografia – prešiel veľkou premenou. Archív má nové, moderné priestory, zrekonštruovalo sa kino, vytvorilo sa nové pracovisko na digitálne reštaurovanie filmov, zvýšila sa kvalita i počet vydávaných periodík a publikácií. Možno svitlo na lepšie časy.

— Pre mňa je srdcom ústavu archív – pamäť nášho kultúrneho i spoločenského vedomia. Jeho miesto je v našom živote nezastupiteľné. Vďaka množstvu obrazových dokumentov si môžeme pripomenúť nielen významné okamihy našej minulosti, ale i chvíle nášho zlyhania a hanby. Ak stratíme aj túto pamäť, stratíme kus svojej identity. ◀

— **Martin Šulík** / režisér, prezident Slovenskej filmovej a televíznej akadémie v období september 2016 - september 2018 —

film.sk

mesačník o filmovom dianí
(nielen) na Slovensku / 19. ročník

špeciálne vydanie pri príležitosti
55. výročia Slovenského filmového ústavu

Vydavateľ:

Slovenský filmový ústav

Adresa redakcie:

film.sk / Slovenský filmový ústav
Grösslingová 32 / 811 09 Bratislava
tel.: 02/57 10 15 25
fax: 02/52 73 32 14
e-mail: film.sk@sfu.sk

Šéfredaktor:

Daniël Bernát

Redakcia:

Zuzana Sotáková

Redakčná spolupráca:

Simona Nótová-Tušerová

Redakčná rada: Peter Dubecký

[generálny riaditeľ SFÚ]

Rastislav Steranka

[riaditeľ NKC – SFÚ]

Marián Brázda

[vedúci edičného oddelenia SFÚ]

Miroslav Ulman

[odborný referent Audiovizuálneho

informačného centra SFÚ]

Simona Nótová-Tušerová

[tlačová tajomníčka SFÚ]

Andrea Biskupičová

[vedúca predajne Klapka.sk]

Štefan Vraštiak

Jazyková redakcia:

Jaroslav Hocheľ, Tatiana Žáryová

Design & grafická úprava: p & j

Tlač: Dolis, s. r. o.

Uzávierka čísla: 19. 10. 2018

Snímka na titulnej strane:

Miro Nóta

Objednávanie Film.sk:

L.K. Permant, Zuzana Hrušková

tel.: 02/49 11 12 02,

e-mail: zakova@predplatne.sk

Film.sk vychádza s podporou MK SR.

ISSN 1335 – 8286

Názory redakcie sa nemusia zhodovať
s názormi prispievateľov.

Akémkoľvek rozmnožovanie textu, fotografií, grafov
vrátane údajov v elektronickej podobe len
s predchádzajúcim písomným súhlasom vydavateľa.

© Slovenský filmový ústav

Vydanie časopisu
finančne podporil

obsah

17

- 1 **úvodník:** Martin Šulík
- 3 **z histórie SFÚ:** 55 rokov Slovenského filmového ústavu
- 4 — 8 **rozhovor:** Peter Dubecký: Klúčové kroky slovenskej kinematografie
- 9 — 13 **rozhovor:** Marián Hausner: V labyrinte archívu
- 14 — 16 **systematická obnova audiovizuálneho dedičstva:**
Na počiatku je chémia
- 17 — 19 **digitálna audiovizia:** Cestou digitalizácie
- 20 — 21 **kino lumiére:** Štyri sály kvalitného filmu
- 22 — 26 **rozhovor:** Rastislav Steranka: Za úspechom stojí dobrá prezentácia
- 27 **klapka.sk:** „Filmová ulica“ s obchodom pre cinefilov
- 28 — 29 **edičné oddelenie:** Knižné aj filmové podnety
- 30 — 31 **z diania SFÚ**
- 32 — 43 **osobnosti o SFÚ:** Veľké a malé dejiny: Richard Blech /
Pavel Branko / Eduard Grečner / Dušan Hanák / Juraj Lehotský /
Miloslav Luther / Albert Marenčin / Martin Šmatlák /
Zuzana Gindl-Tatárová / Dušan Trančík /
Rudolf Urc / Štefan Vraštiak
- 44 **pohľad zvonka:** Michal Bregant:
Medzi Prahou a Bratislavou

55 rokov Slovenského filmového ústavu

Slovenský filmový ústav (SFÚ) je jediná pamäťová a fondová štátna organizácia pôsobiaca v oblasti audiovizie na Slovensku. Jeho základnými organizačnými zložkami sú Národný filmový archív a Národné kinematografické centrum. SFÚ je členom Medzinárodnej federácie filmových archívov (FIAF), medzinárodnej organizácie European Film Promotion (od roku 2006), pôsobí ako servisné pracovisko pre Európske audiovizuálne observatórium (EAO) a kinematografický fond Rady Európy EURIMAGES. Jeho osobitnou zložkou bola od roku 2006 kancelária MEDIA Desk Slovensko, od roku 2013 aj Kultúrny kontaktný bod. V roku 2014 sa obe spojili do Creative Europe Desk Slovensko.

- Filmový ústav v Bratislave vznikol 1. apríla 1963 a ustanovili ho za pobočku Československého filmového ústavu Praha. Súčasťou novej inštitúcie sa stal aj filmový archív, ktorý už v roku 1958 založil filmový historik Ivan Rumanovský v rámci Ústrednej požičovne filmov. Prvým riaditeľom ústavu bol Ján Komiňár.
- V roku 1970 dostal SFÚ do daru kópiu prvého dlhometražného slovenského filmu **Jánošík** (r. Jaroslav Siakeľ, 1921), ktorý bol neskôr reštaurovaný, ozvučený a v roku 1995 ho UNESCO zaradilo do svetového kultúrneho dedičstva.
- V roku 1972 bol filmový ústav začlenený pod Ústredie slovenského filmu.
- Koncom roku 1976 bol v Bratislave otvorený Filmový klub Ústredia slovenského filmu, v jeho priestoroch dnes sídli kino Slovenského filmového ústavu Lumiére.
- V júli 1989 bol SFÚ začlenený pod štátnu organizáciu Slovenská filmová tvorba Bratislava, čo platilo do 1. januára 1991, keď bol rozhodnutím Ministerstva kultúry SR (MK SR) zriadený Slovenský filmový ústav – Národné kinematografické centrum ako samostatná príspevková organizácia riadená MK SR. Ústav tak delimitáciou získal aj práva výrobcu k archivovaným filmom, ktoré do roku 1991 vyrobila Slovenská filmová tvorba.
- Slovenský filmový ústav sa podieľal na vydaní publikácie Václava Maceka a Jeleny Paštékovej **Dejiny slovenskej kinematografie 1896 – 1969** a v súčasnosti sa pripravuje druhá časť tejto publikácie.
- V roku 2000 začal SFÚ vydávať mesačník **Film.sk** o filmovom dianí (nielen) na Slovensku.
- SFÚ sa v roku 2001 stal riadnym členom Medzinárodnej federácie filmových archívov (FIAF).
- SFÚ vydal v roku 2002 svoje prvé DVD (film **Obrazy starého sveta**, r. Dušan Hanák, 1972).
- V roku 2002 začal SFÚ realizovať dlhodobý projekt integrovaného audiovizuálneho informačného systému SK CINEMA, ktorý je určený na spracúvanie, uchovávanie, prepájanie, organizáciu, vyhľadávanie a prezentáciu informácií z jednotlivých oddelení SFÚ.
- Od roku 2004 realizuje SFÚ Projekt systematickej obnovy audiovizuálneho dedičstva SR, ktorý v roku 2006 schválila vláda ako dlhodobý prioritný projekt SFÚ (s výhľadom do roku 2033).
- V roku 2008 nadobudol účinnosť audiovizuálny zákon, ktorým sa prvý raz v histórii zákonne definovali a upravovali postavenie, úlohy a činnosti SFÚ. V roku 2015 vstúpil do platnosti nový zákon o audiovizii, ktorý priniesol aj úpravy postavenia a pôsobnosti SFÚ.
- V roku 2008 bola otvorená predajňa SFÚ Klapka.sk so širokou ponukou filmologickej literatúry, DVD, CD a blu-ray nosičov a ďalších materiálov.
- V rokoch 2011 až 2015 realizoval SFÚ v spolupráci s Rozhlasom a televíziou Slovenska národný projekt Digitálna audiovizia s cieľom systematicky digitalizovať a sprístupňovať audiovizuálne dedičstvo. Jeho súčasťou bolo aj vybudovanie dvoch špecializovaných digitalizačných pracovísk, digitalizačné pracovisko SFÚ sa nachádza v suterénnych priestoroch Kina Lumiére a do prevádzky vstúpilo v prvom štvrtroku 2014. V súčasnosti je projekt v štádiu udržateľnosti nastavenom do roku 2021.
- V septembri 2011 bolo v Bratislave otvorené Kino Lumiére, ktoré prevádzkuje SFÚ a je členom medzinárodnej siete kín Europa Cinemas. Program kina sa zameriava na kvalitnú európsku a svetovú kinematografu, slovenské filmy a archívne diela.
- V roku 2013 spustil SFÚ vzdelávací projekt Filmový kabinet, ktorého hlavným cieľom je zvyšovanie audiovizuálnej gramotnosti a sprístupňovanie vzdelávania širokej verejnosti v oblasti slovenskej a svetovej kinematografie.
- V roku 2014 vydal SFÚ svoj prvý blu-ray nosič (film **Signum laudis**, r. Martin Hollý, 1980). ◀

Kľúčové kroky slovenskej kinematografie

— text: Simona Nôtová —
foto: archív SFÚ / Miro Nôta —

Slovenský filmový ústav (SFÚ) si v apríli pripomenul 55. výročie svojho vzniku. Za posledných päť rokov od jeho polstoročnice prešiel pod vedením generálneho riaditeľa Petra Dubeckého dynamickým vývojom. Jeho súčasťou sa stalo moderné digitalizačné pracovisko, etablovalo sa repertoárové Kino Lumière v Bratislave a ústav vydal rozsiahle *Dejiny slovenskej kinematografie 1896 – 1969* i prvé blu-ray nosiče so slovenskými filmami.

Naposledy sme s vami vo *Film.sk* hovorili pred piatimi rokmi, keď SFÚ oslavoval 50. výročie svojej existencie. Ďalších päť rokov ubehlo veľmi rýchlo. Čo v tomto období považujete za dôležité z hľadiska činnosti a rozvoja SFÚ?

— Päť rokov v živote inštitúcie alebo človeka nie je veľmi dlhý čas, ale v SFÚ sa za ten čas udiali veci, ktoré je dôležité spomenúť. Kľúčovou udalosťou bolo vybudovanie digitalizačného pracoviska, ktoré ústav posúva do pozície rešpektovanej inštitúcie. Išlo o nesmierne veľkú zodpovednosť. Celý projekt Digitálna audiovizia stál 22 miliónov eur a boli sme v ňom spoluzodpovední aj za partnera projektu RTVS, ktorá si takisto vybuďovala digitalizačné pracovisko. Výsledkom našej inštitúcie bolo zdigitalizovaných viac ako 1 000 objektov a v stále prebiehajúcom stave udržateľnosti naďalej ročne zdigitalizujeme 50 objektov. Dôležité je aj to, že sa nám podarilo zdigitalizovať nielen celovečernú tvorbu, ale aj dokumentárne a spravodajské filmy, pretože dnes, keď chceme licencovať filmy do verejnoprávnych či súkromných televízií, je základnou podmienkou ich uvedenia HD nosič. Vďaka projektu Digitálna audiovizia sme na pôde SFÚ začali vydávať aj blu-ray nosiče. Ako prvý vyšiel film *Signum laudis* Martina Hollého, potom dva žiadané tituly *Perinbaba* Juraja Jakubiska a *Fontána pre Zuzanu* Dušana Rapoša. S mimoriadne priaznivým ohlasom predovšetkým zo zahraničia sa stretla blu-ray kolekcia desiatich filmov SK PRES pri príležitosti Predsedníctva Slovenska v Rade Európskej únie, ktorú sme vydali v náklade 10 000 nosičov.

Pri rekapitulácii spomínaného obdobia treba poukázať aj na Kino Lumière, ktoré sa za šesť rokov od jeho znovuoživenia etablovalo medzi návštevníkmi a v minulom roku zaznamenalo rekordnú návštevnosť. Ako si tento úspech kina SFÚ vysvetľujete a čo za ním stojí?

— V Kine Lumière sa odvíedol veľký kus práce. Postupne prešlo plánovanou rekonštrukciou, počas ktorej sa obnovili kinosály a technologické zariadenia. Dnes sú všetky štyri sály zdigitalizované a kino má k dispozícii aj 35 mm prístroje, z ktorých ako jediné premieta denne. Ustálila sa aj celková dramaturgia so zameraním na európsku a slovenskú kinematografiu, ktoré tvoria osemdesiat percent programu. Dnes ide o repertoárové kino, schopné hrať denne dvadsať rôznych filmov s výbornou návštevnosťou. Tá sa vlani vyšplhala nad 100 000 divákov a kino má dobrý ohlas nielen u bežnej diváckej verejnosti, ale aj u filmárskej.

Myslíte si, že sa vám podarilo naplniť ideu vytvoriť z kina arthouse pre milovníkov filmu, s ktorou ste ho v roku 2011 znovuoživali?

— Pozícia, v ktorej sa dnes Kino Lumière nachádza, modeluje moju predstavu z čias, keď sme ho otvárali. Stalo sa domovským miestom pre kľúčové festivaly a prehliadky, ako sú Febiofest, Týždeň slovenského filmu a ďalšie, ponúka možnosť na hostovanie rôznych filmových podujatí, pri organizovaní akcií s nami spolupracuje Francúzsky, Taliansky, Poľský aj Goetheho inštitút, čo je pre cinefilov veľká príležitosť vidieť mimoriadne filmy. Máme aj ojedinelý, obľúbený repertoárový cyklus *Music & Film*, na ktorý chodia dokonca aj diváci zo zahraničia. Robíme premiéry, stretnutia s tvor-

camí, projekcie so slovenským archívnym filmom vo Filmotéke, ako sú *Kino Čas* Evy Filovej a *Očami filmových spravodajcov* Rudolfa Urca, máme edukatívne projekty Filmový kabinet a Filmový kabinet deťom. Myslím si, že toto je spôsob, akým by sa Kino Lumière malo aj naďalej profilovať. Má pred sebou ešte dlhú cestu a je čo zlepšovať, ale teší ma, že sa stalo oázou pre ľudí, ktorí majú záujem o audiovizuálne umenie. Je to pre mňa zadostučinenie vo vzťahu k zložitým okolnostiam, za akých sme to kino preberali od bývalých nájomcov.

Aké sú v súčasnosti priority SFÚ? Poslanie inštitúcie sa nemení, ale ako sa modifikujú jej priority v čase nových médií a technológií?

— SFÚ je jediná pamäťová a fondová inštitúcia, ktorá má všetky svoje základné činnosti definované v zákone o audiovizii, a jej prioritou je ochrana audiovizuálneho dedičstva. Svoje poslanie naplňa prostredníctvom dvoch organizačných zložiek: Národného filmového archívu (NFA) a Národného kinematografického centra (NKC), kde sa podarilo obsadiť obidve riaditeľské pozície, čo sa odzrkadľuje aj vo vzťahu k Medzinárodnej federácii filmových archívov (FIAF) a European Film Promotion (EFP), kde je naším národným zástupcom riaditeľ NKC Rastislav Steranka. Pokiaľ ide o víziu, čo ďalej, myslím si, že SFÚ sa bude musieť popri sprístupňovaní filmov prostredníctvom kín alebo licenciovania v televíziách viac zamerať na nové možnosti, ako sú platformy VOD či rôzne aplikácie na sťahovanie filmov do telefónov. Je dobre, že sme na to pripravení – máme takmer sto hraných filmov v HD kvalite. Máme zdigitalizovanú tvorbu Dušana Hanáka a väčšinu filmov Juraja Jakubiska. Ideálne bude, keď budú zdigitalizované všetky kľúčové diela slovenskej kinematografie, lebo technologický progres je citelný a ústav na to musí reagovať.

Ako dnes vidíte postavenie SFÚ v porovnaní s národnými filmovými inštitúciami v krajinách V4, čo sa týka jeho činností, ale aj medzinárodného uznania?

— Trochu nám hrá do karát, že slovenská kinematografia je veľmi malá, takže málokto z krajín V4 sa môže pochváliť, že má obnovenú a zdigitalizovanú väčšinu audiovizuálneho dedičstva. Naša kinematografia začala vo veľkom fungovať až po roku 1945, a preto v našich zbierkových fondoch nie je tak veľa filmov ako v Prahe, vo Varšave alebo v Budapešti. Veľmi ma teší, že náš postup v projekte Systematická obnova a záchrana audiovizuálneho dedičstva, v ktorom máme obnovených už 80 percent materiálov z celkového archívneho fondu, je vzorový pre archívy v Prahe aj v Budapešti. Niekoľkokrát boli u nás na pracovných stretnutiach oboznámiť sa s tým, ako tento postup realizujeme, ako aj na návšteve digitalizačného pracoviska, porovnateľného s pracoviskami filmového archívu v Bologni, považovanými v Európe za špičku v archívnej činnosti. S filmovými archívami v okolitých krajinách aj úspešne spolupracujeme. Je prirodzené, že najintenzívnejší vzťah máme s NFA v Prahe aj vzhľadom na to, že v minulosti sme boli súčasťou Československého filmového ústavu. S pražským archívom sme digitalizovali napríklad zvukovú stopu filmu *Obchod na korze*, no a obrátil sa na nás aj oscarový režisér Jan Svěrák, ktorému sme digitalizovali zvukovú stopu filmu *Obecná škola* a robíme ďalšie jeho filmy. Je to dobrá vizitka, že naša inštitúcia je v zahraničí rešpektovaná; obracajú sa na nás so žiadosťami nielen o spoluprácu, ale aj o odborné usmernenia.

V oblasti edičných aktivít bolo najvýznamnejšou udalosťou v minulom období vydanie prvého dielu publikácie *Dejiny slovenskej kinematografie*, ktorá je výsledkom dlhoročnej práce jej autorov.

— Vydanie tejto publikácie je ojedinelá vec, takto koncipované dejiny nemá žiadna z okolitých krajín, ak hovorím o našom teritóriu. Autori

„Kľúčovou udalosťou bolo vybudovanie digitalizačného pracoviska, ktoré ústav posúva do pozície rešpektovanej inštitúcie.“

Václav Macek a Jelena Paštéková priniesli po dvadsiatich rokoch doplnené vydanie, obohatené o nové štúdie, nové pohľady a čitateľsky pútavý je aj layout a ilustrácie, či už fotografické, alebo písomné archivácie, robia ce z tejto publikácie dielo, na ktoré môžeme byť hrdí. Prvý diel reflektuje obdobie rokov 1896 až 1969 a druhý diel by sme radi dokončili k 100. výročiu slovenskej kinematografie, ktoré by sme si mali pripomenúť pri príležitosti vzniku prvého *Jánošíka* Jaroslava Siakela z roku 1921.

Mnohé zo svojich projektov a plánov ste počas pôsobenia vo funkcii riaditeľa SFÚ uskutočnili, viem však, že vaša túžbou je zriadiť Múzeum slovenského filmu. Je táto ambícia reálna?

— Myslím si, že áno. Naša kinematografia si to zaslúži a bol by som rád, keby sme ho k spomínanej storočnici filmu zriadili. Spolupracujeme s múzejníkom Petrom Marákym a v súčasnosti pripravujeme projekt, ktorý budeme môcť predložiť najprv Rade SFÚ a potom na MK SR.

Zastavme sa pri súčasnej slovenskej kinematografii. Minulý rok bol pre ňu mimoriadne úspešný. Zvlášť keď si uvedomíme, v akom deziluzívnom stave bola v 90. rokoch, keď v niektorých rokoch vznikli len dva-tri filmy. Dnes je ročná produkcia vyše dvadsať filmov, je pestrá a predovšetkým sa k nej vrátil divák. Potvrďuje to vlnajší výsledok návštevnosti: viac ako milión divákov na slovenských filmoch. Čomu pripisujete tento divácky záujem?

— Súčasná situácia nevznikla zo dňa na deň, je to výsledok niekoľkých kľúčových krokov, ktoré sa udiali v období približne posledných desiatich rokov. Myslím si, že ťažisko dnešného úspechu slovenského filmu je v systémovom kroku, ktorým bol vznik Audiovizuálneho fondu (AVF). V roku 2010 sa naštartovalo pravidelné pridelenie financií cez nezávislé odborné komisie AVF a zároveň sa darilo zvyšovať jeho rozpočet. Existencia AVF, ale aj Fondu na podporu umenia či Fondu na podporu kultúry národnostných menšín sú zásadné kroky, ktoré urobilo MK SR pod vedením Mareka Maďariča, vrátane schválenia a platnosti zákona o audiovizii. Doteraz žiaden minister takéto základné systémové kroky na MK SR neurobil, za čo treba Marekovi Maďaričovi poďakovať. Dôležitým momentom boli aj zmeny vo verejnoprávnej televízii, ktorá sa začala viac zaujímať o slovenské audiovizuálne diela a nezávislé producentské prostredie, čo jej umožnila aj zmluva so štátom. Slovenské filmy sa postupne dostali do vysielania RTVS v prime time na Jednotke, čo dovtedy nebolo bežné. RTVS zároveň aktívne vstupuje do filmových projektov a koprodukčných televíznych seriálov, akým bola napríklad *Mária Terézia*. Dôležitý je teda posun v myslení ľudí vo vzťahu k slovenskému filmu.

Rovnako sa vymenila aj generácia filmárov, ktorí začali nakrúcať vlastné filmy poučení skúsenosťou z medzinárodného prostredia.

— S nástupom tohto tisícročia kulminovala nastupujúca generácia filmárov, čo slovenskú kinematografiu posunulo dopredu. Mladí slovenskí producenti, mnohí čerstvo po škole, začali vstupovať nielen do českých koprodukcii, ale aj do koprodukcii s Poliakmi, Maďarmi, Rakúšanmi, Talianmi a získavali rôzne finančné zdroje z medzinárodných programov MEDIA a EURIMAGES. Slovenská kinematografia sa nielen rozvíjala v počte vyrobených diel, ale aj prestali dominovať ťaživé témy, aké sme v našej kinematografii v minulosti poznali, a rozšírilo sa žánrové spektrum od kriminálok cez trilery až po komédie. Mladí tvorcovia dokážu natočiť aj politické témy, ako vo filmoch *Únos* či *Mečiar*, a sú schopní zachytiť minulosť i súčasnosť veľmi reálnym obrazom, ktorý z filmárskej stránky dosahuje naozaj štandard európskeho filmu. Rád v tejto situácii spomínam film *Čiara* ako jeden z tých, vďaka ktorým sme v minulom roku prepisovali historické tabuľky návštevnosti slovenských filmov. Je to aj tým, že producenti a distribútori začali využívať nástroje štandardného marketingu a s filmom sa mediálne pracuje už v čase prípravy scenára. Myslím si, že dnes príde divák radšej na film, v ktorom hrajú slovenskí herci a týka sa slovenského prostredia, ako na americký film, možno nakrútený o niečo lepšie či rovnako, no sú mu cudzie jeho témy. ◀

— text: Martin Kaňuch —
foto: archív SFÚ / Miro Nôta —

V labyrinte archívu

Slovenský filmový ústav (SFÚ) tvoria dve základné organizačné jednotky a jednou z nich je Národný filmový archív (NFA) pre oblasť ochrany a obnovy audiovizuálneho dedičstva. Jeho riaditeľom je od roku 2016 Marián Hausner. V rozhovore približuje činnosti, ktorým sa NFA venuje v kontexte Slovenského filmového ústavu.

Slovenský filmový ústav si pripomína 55. výročie založenia, avšak jeho filmový archív oslavuje, hoci možno neoficiálne, už 60. výročie. Jeho počiatky sa spájajú s osobnosťou Ivana Rumanovského. V čom spočíva význam Rumanovského koncepcie filmového archívu z prelomu 50. a 60. rokov?

— Ak by sme sa pozreli na štatúty Slovenského filmového archívu, ktoré vypracoval, s istým zjednotením môžeme skonštatovať, že v tom prvom z roku 1959 sa sústredil na tvorbu a uchovávanie filmových zbierok. V tom druhom z roku 1961, opravenom a doplnenom, sa viac sústreďuje na katalogizáciu a sprí-

stupňovanie filmov. To sú v skratke základné úlohy každého filmového archívu, hoci sa tým nevyčerpávajú a filmový archív sa takto nestáva múzeom, ak by som parafrázoval slová Pavla Branka z jeho článku v časopise *Film a divadlo* z roku 1961. Výstavným priestorom filmového archívu je kinosála. Možno je namieste uviesť aj to, že filmové archívniectvo má oveľa bližšie k oblasti knihovníctva alebo múzejníctva ako k tradičnému archívniectvu. Dovolil by som si však vypichnúť jeden zaujímavý moment z prvej verzie štatútu, že mimoriadne cenné a dôležité materiály sa majú dať do trezoru. Paradoxne sa doteraz používa pojem trezorové

filmy pre diela, ktoré boli vylúčené v zmysle ich zákazu. Slovenský filmový ústav, ako sa nazýva až od roku 1969, bol zase postavený na rozšírenej koncepcii filmového archívu – rozšírenej najmä o bádateľskú činnosť –, ale jeho súčasťou sa stávali ďalšie zbierky súvisiace s filmami a jeho činnosti sa rozširovali. Okrem vedecko-výskumnej to bola najmä filmografická, dokumentačná, edičná, výchovná činnosť a dôležité sú aj filmové projekcie, hoci sa to všetko, samozrejme, neudialo hneď pri jeho založení v roku 1963. Napríklad vznik jeho knižnice, zameranej na filmologickú literatúru, sa dá datovať do roku 1964. A počiatky výskumu do

roku 1965 – ten bol aj v nasledujúcom období výrazne zameraný na sociológiu filmového diváka, čo nie je až také prekvapivé, ak si uvedomíme, že SFÚ bol súčasťou rozsiahlej organizácie zameranej na filmovú tvorbu a distribúciu, teda na oblasť, v ktorej centre bol divák. Zo Slovenskej filmovej tvorby bol ústav vyčlenený až v roku 1991 a jeho zriaďovateľom sa stalo Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, pričom jeho poslanie sa ďalej rozširuje.

Aké postavenie má aktuálne Národný filmový archív v SFÚ a aké činnosti vykonáva?

— V prvom rade by som si dovoľil povedať, že Slovenský filmový ústav je primárne postavený na koncepte filmového archívu. Je aj zákonným depozitárom najmä vo vzťahu k slovenským audiovizuálnym dielam určeným pre kiná a sprievodným dokumentom k nim. Každý si môže prečítať zákon o audiovizíi, kde je to jasne pomenované, to sa však bude chcieť asi málokomu. Národný filmový archív je najväčšou organizačnou jednotkou ústavu, avšak jeho činnosti nemožno úplne oddeliť od ostatných procesov, ktoré sa v SFÚ realizujú. Keby som to veľmi zjednodušil, dá sa povedať, že sú to najmä činnosti spojené so zbierkami a s fondmi, alebo inak, s filmovým dedičstvom, ale aj s informáciami a poznatkami o ňom. A keby som to zase čo najviac zovšeobecnil, tak dôležité je chápanie filmového archívu ako siete a jeho činnosti je možné charakterizovať pojmami udalosť, mapa, opakovateľnosť, spojenie, amplifikácia.

To zovšeobecnenie by si mohol ozrejmiť...

— Vo filmových archívoch sa film a kinematografia vnímajú ako udalosť. Je to dôležité napríklad pre

tóriách. Digitalizujeme teda iba diela, o ktoré sme sa dokázali postarať na ich pôvodných nosičoch. Spojenie je zas kľúčové pre sprístupňovanie, nech sa na to pozrieme z ktoréhokolvek uhla, ale najmä je to spojenie filmového diela s jeho divákmi pri prezentáciách v priestore kina, ako napríklad vo Filmotéke Kina Lumière, kde je stále možnosť vidieť kinematografické diela z 35 mm filmových kópií zo zbierok Národného filmového archívu. A k tomu môžeme priradiť amplifikáciu, čo je azda vhodnejší pojem ako interpretácia či kontextualizácia, a tu by som pripomenul najmä vedecko-výskumné činnosti, či už historické, teoretické, estetické, alebo filmovo-archívne.

Týmto činnostiam napomáhajú projekty, v ktorých, ako predpokladám, prevláda systémový prístup.

Môžeš spomenúť tie najvýznamnejšie?

— V projektoch je naozaj dôležité voľiť systémový, ale aj procesný prístup. Tie, čo realizujú najmä pracovníci Národného filmového archívu, sú, našťastie, dlhodobé, vzájomne funkčne previazané a každý sa sústreďuje na určitú časť v rámci procesu uchovávan

„Práca vo filmovom archíve je mimoriadne interdisciplinárna: na jednom konci je filmové umenie, na druhom zas chémia a všetko to ešte premiešavajú informačno-komunikačné technológie.“

akvizíciu alebo tvorbu zbierok. To znamená, že podstatné je nielen získavanie kinematografických diel a ich nosičov, ale aj sprievodných dokumentov z celého ich životného cyklu od prípravy cez výrobu, distribúciu až po ich reflexiu aj archiváciu. Takže sú to nielen východiskové, rozmnožovacie a distribučné nosiče kinematografických diel, ale aj filmové scenáre, výrobné listy, plagáty, fotografie, recenzie v periodikách, knižné monografie a podobne. V neposlednom rade to môže byť aj pôvodná papierová krabica s ministerskou pečiatkou, ktorá indikuje, že ten-ktorý film bol v minulosti zakázaný. Aby sa dalo v labyrinte filmového archívu čo najlepšie orientovať, kľúčová je tvorba mapy, čo sa realizuje hlavne vo filmografických a katalogizačných činnostiach. V procese uchovávan

a sprístupňovania audiovizuálneho dedičstva Slovenskej republiky. Je výborné, že Slovenský filmový ústav získava na ich realizáciu finančnú podporu, preto je pri nich dôležitá aj práca kolegov z útvaru ekonomiky a manažmentu SFÚ. Zo strany zriaďovateľa, teda ministerstva kultúry, je dôležitá napríklad podpora projektu informačného systému SK CINEMA, ktorý sa realizuje od roku 2002. Ďalším mimoriadne dôležitým dlhodobým projektom je Systematická obnova audiovizuálneho dedičstva SR. Tento projekt sa začal v roku 2004 a od roku 2006 ho kontinuálne podporuje vláda SR. K tomu treba priradiť národný projekt Digitálna audiovizia, realizovaný v rokoch 2011 až 2015, ktorý bol spolufinancovaný z prostriedkov Európskeho fondu regionálneho rozvoja. V roku 2016 sa tento digitalizačný projekt dostal do fázy trvalej udržateľnosti.

Filmové archívy sa všeobecne veľmi nechvália svojimi dávkami a rôzne získanými pokladmi. Mohol by si nejaké pomenovať?

— Odpoveď bude asi prekvapivá, lebo podľa mňa sú to predovšetkým ľudia, všetky moje úžasné kolegyně

a fantastickí kolegovia. Aj tí, čo s nami už nekráčajú. Sú pátračmi, opatrovateľmi, ochrancami i navigátormi súčasne.

Akých ľudí teda dnes potrebuje filmový archív?

— Práca vo filmovom archíve, ktorého súčasťou je aj verejná knižnica, mediatéka, tradičný archív, kino, ale aj veľa filmových a digitálnych technológií, sa musí opierať o rôzne profesie. Keby som to chcel zhrnúť v skratke, sú to filmoví historici, filmoví archivári, filmoví kurátori, filmoví reštaurátori/konzervátori, knihovníci a archivári, aj keď samotné pracovné pozície možno nie sú formálne takto pomenované. A všetci sú nejakým spôsobom špecializovaní – napríklad na filmografickú činnosť alebo na digitálne uchovávanie. Za kľúčové však možno považovať dve postupne miznúce odbornosti, pri ktorých sa pracuje s fyzickými filmovými artefaktmi. Jednou z nich sú premietači, ktorí sprítomňujú zážitok filmu pre divákov. Druhou sú filmoví laboranti, hoci, žiaľ, filmové laboratória nie sú súčasťou našej inštitúcie, takže spolupracujeme s externými. Ale práve naše kolegyně, ktoré pracovali vo filmových laboratóriách a teraz vykonávajú odbornú technickú kontrolu a základné prezervačné činnosti s filmovými artefaktmi, si veľmi vážim. Celkovo je práca vo filmovom archíve mimoriadne interdisciplinárna: na jednom konci je filmové umenie, na druhom zas chémia a všetko to ešte premiešavajú informačno-komunikačné technológie. Tento rozptyl je veľmi veľký, avšak na Slovensku neexistuje žiadne formálne vzdelávanie v oblasti audiovizuálnych archívov, ak by sme chceli širšie pomenovať doménu, ktorej súčasťou je filmové archívniectvo.

Najzaujímavejšie na práci v každej pamätovej inštitúcii je objavovanie strateného a pripomínanie zabudnutého. Aj u nás vidím ako to najzaujímavejšie práve detektívne pátranie napríklad po kópiách slovenských filmov... Podarilo sa od tvojho nástupu do funkcie riaditeľa NFA rozšíriť zbierky o niečo zaujímavé?

— V minulom roku nás najviac potešilo získanie pravdepodobne najúplnejšej filmovej kópie výnimočného diela *Zem spieva* režiséra Karola Plicku prostredníctvom výmeny s americkou Kongresovou knižnicou, presnejšie s jej Národným audiovizuálnym konzervačným centrom. Originálny negatív tohto filmu z roku 1933 zhorel v Zlíne v roku 1944. Zachovaná pozitívna kópia bola nekompletná a pražský prológ filmu bol v roku 1939 nahradený zábermi z Bratislavy. O rekonštrukciu tohto filmu sa v roku 1983 postarali najmä Martin Slivka a Juraj Lexmann, ktorí napríklad vrátili do filmu pôvodné zábery z Prahy a opatrili ho novou nahrávkou hudby, no stále ostal nekompletný. Asi pred pätnástimi rokmi prišiel kolega Miro Ulman so zásadnou informáciou o projekciách filmu *Zem spieva* v Spojených štátoch amerických. Tam sa pri garážovom

výpredaji našla nitrátová kópia, ktorá sa dostala do Amerického filmového ústavu a odtiaľ na uchovanie do Kongresovej knižnice, kde z nej v roku 2002 pripravili duplikátne negatívy obrazu a zvuku a v roku 2003 nové filmové kópie. Neskôr sa v súvislosti s publikáciou *Dejiny slovenskej kinematografie 1896 – 1969* podarilo z iniciatívy jej autorov získať náhľadovú digitálnu kópiu, na základe ktorej sa porovnávala hudobná zložka diela s pôvodným rukopisným notovým materiálom, takže sa predpokladá, že by mohlo ísť o kompletný film. Následne sme s kolegami za oceánom ďalej komunikovali prostredníctvom elektronickej pošty, čo bolo trochu zdĺhavé. Vždy je najlepšie, keď sa ľudia vidia, takže keď sa vlni kolega Peter Csordás zúčastnil na kongrese Medzinárodnej federácie filmových archívov (FIAF) v Los Angeles, stretol sa aj s Mikom Mashonom z Kongresovej knižnice a podarilo sa mu s ním dohodnúť, že by nám poskytli nájdenu americkú verziu filmu *Zem spieva*. Vymenili sme ju za filmovú kópiu ďalšieho výnimočného diela – *Obrazov starého sveta*, takže aj toto bude uchovávané v Kongresovej knižnici. Možno stojí za zmienku, že toto filmové dielo na kópii s anglickými podtitulkami, ktorú sme poslali do Kongresovej knižnice, bolo uvedené ako príklad komplexného filmografického záznamu v *Katalogizačnom manuáli pohyblivého obrazu FIAF* z roku 2016, keďže ma o to požiadali z Katalogizačnej a dokumentačnej komisie FIAF. Takže tento katalogizačný záznam by už bolo treba upraviť vzhľadom na to, že sa vlastník tejto filmovej kópie *Obrazov starého sveta* zmenil. Ale taký je osud filmov a ich dejiny sú spojené aj s ich multiplicitou, čo sa dá pekne ukázať aj na živote filmu *Zem spieva*. A, samozrejme, tento príbeh sa ešte neskončil, čaká nás veľa práce a výskumu, hoci, našťastie, môžeme nadviazať na poznatky predchodcov, ktorí film rekonštruovali v roku 1983. Mňa však veľmi teší, že nielen v zmysle zákonných povinností sa Národný filmový archív SFÚ rozrastá o nové slovenské filmy a sprievodné dokumenty k nim, a to všetko v súčasnosti najmä v digitálnej podobe. Je to aj vďaka tomu, že filmoví tvorcovia aj ďalší ľudia, ktorí sú nejako spätí s filmom, napríklad filmoví historici, ich príbuzní alebo aj výtvarníci, nás aj sami oslovujú a sú ochotní darovať nám či už celé osobné archívy alebo časti z nich, ako sú napríklad fotografie, rukopisy, scenáre, ale aj filmovú techniku, alebo svoje diela na filmových nosičoch. Tento prejav dôvery si veľmi vážim a vytvára to pre nás záväzok uchovávať tieto artefakty, aby boli užitočné aj pre budúce generácie. ◀

Na počiatku je chémia

Systematická filmová obnova má kľúčový význam pre archívny proces – uchovávanie, konzervovanie, digitalizáciu a sprístupňovanie filmov. Dlhodobý Projekt systematickej obnovy audiovizuálneho dedičstva SR, ktorý realizuje Slovenský filmový ústav (SFÚ), prebieha vo filmových laboratóriách v Zlíne. Je naplánovaný do roku 2033, ale SFÚ má eminentný záujem na tom, aby tento proces pokračoval aj v nasledujúcom období, nakoľko je kľúčový pre uchovávanie filmového dedičstva.

Projekt systematickej obnovy audiovizuálneho dedičstva Slovenskej republiky (ďalej len Systematická obnova) sa začal realizovať v roku 2004 a po schválení vládou od roku 2006 ako dlhodobý projekt (s výhľadom do roku 2033). V rokoch 2006 až 2017 bolo obnovených 351 krátkometrážnych dokumentov, 233 krátkych animovaných filmov a 175 dlhometrážnych titulov. Obnovou prešli aj kompletne fondy spravodajských filmov (Nástup, Týždeň vo filme, Poľnohospodársky mesačník, Letopis, Sonda, Svet vo filme), fond Školfilmu i fond historických materiálov. „Cieľom projektu je systematická ochrana a postupné obnovenie fondu audiovizuálneho dedičstva primárne na filmových nosičoch pri zachovaní pôvodnej kvality, pričom je nevyhnutné dodržať všetky normy a štandardy dlhodobej archivačnej činnosti,“ hovorí Štefan Komorný, špecialista Slovenského filmového ústavu pre laboratórne filmové technológie, ktorý pôsobí aj ako pedagóg Ateliéru kameramanskej tvorby FTF VŠMU v Bratislave. „Rád by som zdôraznil, že SFÚ ako jediná inštitúcia v SR dôsledne pracuje s úplným archívny filmovým technologickým reťazcom, rešpektujúcim kompletnú obnovu jednotlivých druhov filmových materiálov, maximálne zohľadňujúc v súčasnosti dostupné najvyššie kvalitatívne aspekty a nároky na novovyrobené filmy – archívne nosiče, a to i z pohľadu budúcich technológií s extrémne vysokým rozlíšením,“ pokračuje Komorný, ktorý bol spoluzakladateľom špecializácie U13 – reštaurovanie diel filmového umenia v Komore reštaurátorov.

Na začiatku vytvárania odbornej bázy celého procesu systematickej obnovy stál aj rešpektovaný odborník Miroslav Urban, bývalý riaditeľ spoločnosti Filmové laboratóriá Barrandov a dlhoročný pedagóg FAMU. „V období, keď sme formulovali technologickú bázu projektu Systematickej obnovy, bol vo všeobecnosti postačujúci formát záznamu HDTV. Jedine práca s filmom a filmovou laboratórnou technológiou, založenou na imerznom optickom krokovom kopírovaní na moderné filmové materiály, umožnila s veľkým výhľadom do budúcnosti prekonať dané limity rozlíšenia HDTV,“ ozrejmuje Štefan Komorný. „Boli sme si vedomí, že film je schopný poskytnúť omnoho vyššie rozlíšenia a vývoj, požiadavky na poli digitálnych technológií nám dávajú za pravdu. V roku 2006 boli totiž objemy postprodukčných dátových kapacít a dátové toky digitálnych zariadení v rozlíšení 4K a viac naozaj veľkou záťažou. Druhým nezanedbateľným aspektom je, že sa podarilo v daných kvalitatívnych parametroch v rámci Systematickej obnovy úspešne spracovať požadovaný objem filmových titulov, ktorý by za daného stavu digitálnych technológií v našich podmienkach nebol zvládnuteľný.“

Ako samotný projekt prebieha? Na úplnom začiatku stoja odborní pracovníci SFÚ, ktorí sa podieľajú na výbere konkrétnych filmových titulov zo zbierok Národného filmového archívu. V depozite je potrebné pripraviť a skompletizovať všetky dostupné druhy relevantných filmových materiálov k daným titulom a dokumentáciu. Následne sa do filmových labora-

tórií odovzdajú tzv. východiskové materiály, teda priamo tie, z ktorých tam vyrobia nové filmové pozitívne kombinované kópie a duplikačné materiály na modernej a časovo stálej polyesterovej podložke. Okrem toho však treba vybrať aj tzv. vzorové kópie, ktoré (ak sú v dobrom stave) poslúžia na farebné a hustotové korekcie – grading.

SFÚ spolupracuje s Filmovými laboratóriami Bonton, a. s., v moravskom Zlíne. „Dôležitá je profesia technológa filmových laboratórií, s ktorým neprestajne konzultujeme. V jeho kompetencii je optimálne nastavenie tzv. mokrých i suchých procesov. K mokrým patrí napríklad spracovanie vo vyvolávacích či v odplesňovacích strojoch, ktoré skonštruovali špecialisti z Barrandova. Toto unikátne zariadenie na rozdiel od iných technológií, ktoré pracujú napríklad na báze rádioaktivity, nielenže odstráni pleseň, ale zároveň filmový materiál vyčistí a ten je potom spôsobilý na ďalšie laboratórne postupy a digitálne skenovanie. K suchým procesom patrí napríklad kopírovanie a ďalšie technológie, kde sa s filmom narába mimo kúpela, riadenie senzimetrie a návrh technologických odporúčaní, ktoré sú individuálne pre každý film. Ďalšou dôležitou profesiou sú pracovníci farebných korekcií. Početne najväčšou skupinou sú pracovníci tzv. nálezu, ktorí vykonávajú inšpekčnú činnosť na všetkých kotúčoch filmu a jej výsledky zapisujú do protokolu.“

Čo je na začiatku ako vstup do procesu systematickej obnovy a čo je jeho výstupom? „Škála vstupov je naozaj bohatá – najpočetnejšie sú 35 mm farebné i čiernebiele negatívny obrazu na horľavej nitrocelulózeovej i nehorľavej triacetátovej podložke, nasnímané s rôznymi pomermi strán. Duplikačné farebné i čiernebiele pozitívny a negatívny tvoria o niečo menšiu skupinu. Negatívny zvuku s rôznymi druhmi zvukovej stopy sú neoddeliteľnou súčasťou titulu pred výrobou kombinovanej kópie. Každý diel filmu, ale aj jeho jednotlivé zábery majú často rozdielne scvrknutie. Z materiálu, z ktorého je vyrobená podložka filmovej suroviny, sa totiž postupne vyparujú substancie, ktoré sú v nej prítomné od jej výroby, a v dôsledku toho materiál stráca pôvodný rozmer. Z tristometrového kotúča filmu môže po desaťročiach „chýbať“ aj viac ako desať metrov bez toho, aby sa stratilo jediné obrazové pole. Prekopírovaním na nové materiály však vrátíme filmom ich pôvodnú dĺžku.“ Čo sa týka defektov, ktoré treba pri filmoch riešiť, Komorný spomína aj rozsiahlu škálu poškodení povrchových plôch od zasiahnutia zákerou plesňou cez drobné vlasové ryhy a rysky až po hlboké vrypy a ryhy. „Výnimkou nie je ani emulzia, nesúca obraz, ktorá sa odlupuje od filmovej podložky. Žiaľ, mnohé farebné filmy sú výrazne postihnuté blednutím farbív, ktoré tvoria obraz. Tento proces nezastaviteľne plynie, na pôvodných filmoch sa nedá zastaviť. Riešením je iba včasné prekopírovanie na nové, stabilnejšie moderné materiály. Zničená perforácia, rozlepujúce sa zlepký, chýbajúce časti filmu, vystrihnuté a čistým blankom nahradené políčka filmu už len kompletizujú závažnosť deformácií a postihnúť, s ktorými prichádzame do styku.“

Platí prítom, že práca s každým jednotlivým filmovým titulom je individuálna a to, že niektorý vznikol dajme tomu v 80. rokoch, neznamená, že bude z hľadiska Systematickej obnovy menej náročný než titul z 50. rokov 20. storočia. V úvodnej fáze prichádza filmový materiál do styku so zariadeniami pre nález a diagnostiku, ako sú napríklad prevíjacie stoly, synchronizačné stoly alebo moderné inšpekčné stoly, vybavené kamerami a monitormi. Pokiaľ je film napadnutý plesňou, odplesní sa na špeciálnom zariadení. „Chcel by som dodať, že to, čo je pre iné archívy pri práci s relatívne mladými titulmi skôr výnimočné – odplesňovanie, dezinfekcia –, bolo u nás vinnou nevhodných podmienok skladovania na Kolibe pravidlom. Teória jasne formuluje, a my to, žiaľ, môžeme iba potvrdiť, že na celý vývoj stavu kópie v archíve majú zásadný vplyv počiatkové podmienky uloženia,“ poznamenáva Štefan Komorný.

Kľúčový technologický význam má archívna kroková optická filmová kopírka TAI Debrie s nenahraditeľnou imerznou technológiou. Táto kopírka musí zvládnuť veľký rozsah zmrštení. Zlínske laboratóriá

raz a počuť zvuk z dvoch synchronne premietaných filmových obrazov – zachovanej vzorovej filmovej kópie a novovyrobenej filmovej kópie.

Spolupráca žijúceho kameramana filmu, prípadne kameramana, ktorý pozná štýl práce a tvorby zosnulého kolegu, je potrebná najmä v prípade absencie tzv. číslovacej pásky, teda média, na ktorom sú zaznamenané všetky farebné korekcie zvolené kameramanom filmu v čase vzniku diela. Neoceniteľné sú skúsenosti, poznatky, dlhoročná vzájomne korektná spolupráca a odborná pomoc významných kameramanov z Asociácie slovenských kameramanov.

Podstata, hodnota a zásadný význam prebiehajúceho procesu systematickej obnovy spočíva najmä v dlhodobých aspektoch uchovania filmov. Slovenskí tvorcovia z oblasti kinematografie, ktorých diela sú uložené vo filmovom archíve SFÚ, môžu mať istotu, že ich filmy (za dodržania podmienok archívneho uloženia) bez deformácií úspešne prečkajú obdobie niekoľkých storočí. Ťažko odhadnúť, ako takéto časové rozpätie zvládnu súčasné digitálne dáta. „Z tohto pohľa-

„Cieľom projektu je systematická ochrana a postupné obnovenie fondu audiovizuálneho dedičstva primárne na filmových nosičoch pri zachovaní pôvodnej kvality, pričom je nevyhnutné dodržať všetky normy a štandardy dlhodobej archivačnej činnosti.“

vlastnia kvalitné austrálske vyvolávacie automaty a samozrejmostou je gradovacie zariadenie spoločnosti ColorMaster na farebné a hustotové korekcie.

Výstupom celého reťazca činností v procese obnovy sú novovyrobené čiernobiele alebo farebné kombinované filmové kópie a predovšetkým duplikačné materiály na filmovej polyesterovej podložke typu ESTAR s excelentnými časovými archívnymi parametrami. „Študentom na prednáškach hovorím, že filmy na nitrocelulózevej a na súčasnej triacetátovej podložke – napríklad všetky negatívny obrázky z kamery – majú už od výroby zabudovaný autodeštrukčný mechanizmus. Je to len zvýraznenie faktu, že pôsobením tzv. ocotového syndrómu dochádza k rozkladu farbív tvoriacich obraz filmu, ale aj podložky, ktorá ho nesie. Proces sa dá iba veľmi pomaly spomaliť, nedá sa však spoľahlivo zastaviť. Aj tieto neželané faktory sme definitívne vylúčili z archívneho procesu v SFÚ tým, že všetky novovyrobené filmy sú na polyesterovej podložke.“

Z pohľadu finalizácie je veľmi dôležité pracovisko kontrolnej filmovej projekcie. Od bežného kina sa odlišuje možnosťou vidieť vedľa seba na plátne ob-

du je film – ako bezpečný nosič, uložený v depozite filmového archívu s vopred známymi parametrami a časovou charakteristikou uchovania archívnej informácie – neprekonaný a nenahraditeľný,“ konštatuje Štefan Komorný.

No nielen pre uchovávanie a konzervovanie filmov má Systematická obnova význam, platí to aj vo vzťahu k sprístupňovaniu kinematografických diel, a to formou tradičnej filmovej projekcie z 35 mm kópií. SFÚ realizuje takéto projekcie vo Filmotéke Kina Lumière, ale takisto ho oslovujú so žiadosťami o projekcie z 35 mm kópií aj zo zahraničia, či už sú to inštitúcie filmového dedičstva, alebo filmové festivaly. ◀

Cestou digitalizácie

Slovenský filmový ústav realizoval v rokoch 2011 až 2015 národný projekt Digitálna audiovizia, ktorý je v súčasnosti vo fáze udržateľnosti. V rámci projektu vzniklo v priestoroch Kina Lumière moderné digitalizačné pracovisko, ktoré sa naďalej využíva na digitalizáciu a digitálne reštaurovanie kinematografických diel zo zbierok Národného filmového archívu.

Záujemcovia o slovenskú kinematografiu môžu natrafiť v predajniach napríklad na DVD tituly *Tichá radosť* a *Súkromné životy* alebo *Nevera po slovensky*, ktoré tento rok vydal SFÚ. Než sa však Jakubiskov či Hanákové filmy dostali v takejto forme k ľuďom, museli prejsť zložitou cestou. A jej zásadnou súčasťou bolo digitálne reštaurovanie uvedených diel, ktoré sa uskutočnilo v digitalizačnom pracovisku SFÚ. Samozrejme, týmto procesom tam neprechádzajú len dlhometrážne filmy, ale aj diela krátkometrážne. A sprístupnené ich nenájdete len na DVD či blu-ray nosičoch, ale aj v televíznom vysielaní, a predovšetkým na plátnach digitálnych kín. Pozrime sa teraz na to, ako táto „časť cesty“ prebieha.

Do digitalizácie vstupujú výhradne filmy, ktoré boli zaradené aj do projektu Systematickej obnovy audiovizuálneho dedičstva SR. Prvým krokom a pred-

pokladom je teda laboratórne spracovanie diela, jeho diagnostika a ošetrovanie. V digitalizačnom pracovisku sa potom film po príchode z filmových laboratórií alebo depozitu filmového archívu zaeviduje a začne sa s jeho digitalizáciou, o ktorej sa vedú záznamy. „Naším primárnym zámerom je digitalizácia, digitálne reštaurovanie je nadstavba, a to, ktorý film sa dostane do akej formy reštaurovania, sa určuje podľa priorit SFÚ v danom roku,“ vysvetľuje vedúci oddelenia Digitálna audiovizia Peter Csordás, ktorý bol aj iniciátorom špecializácie U13 – reštaurovanie diel filmového umenia v Komore reštaurátorov. Samotná digitalizácia je veľmi zjednodušene povedané konverzia filmu z analógovej do digitálnej podoby, ktorá je odrazom jeho aktuálneho stavu. Pri digitálnom reštaurovaní sa uplatňuje celá škála postupov s cieľom dostať film do podoby, ako

vyzeral v čase svojho pôvodného uvedenia – čo je však o to náročnejšie, že ide principiálne o prevádzanie diela na celkom iný typ média, ktoré má odlišné vlastnosti a technické parametre, než mal pôvodný filmový záznam. Ako poznamenáva Csordás, „digitálna projekcia je vo vzťahu k obrazu i zvuku oveľa nemilosrdnejšia ako klasická filmová, čo musíme pri digitálnom reštaurovaní zohľadňovať“.

Aby sa digitalizovaný výstup čo najviac priblížil pôvodnej podobe filmu, dochádza nielen ku konzultáciám s garantmi (zvuku, obrazu, laboratórneho spracovania), ktorí na danom diele pracovali alebo dôverne poznali prácu jeho tvorcov, ale aj k štúdiu rôznych dobových písomných podkladov. Na digitalizácii sa zúčastňuje celý tím pracovníkov, od skeneristov obrazu a zvuku cez strihačov, retušerov, koloristov až po filmových archivárov a laborantov. Dôležití sú zároveň špecialisti na IT, ktorí dohliadajú na dátové procesy digitalizácie, riešia prevádzkové problémy spojené s technológiami a podieľajú sa na digitálnom uchová-

„Naším primárnym zámerom je digitalizácia, digitálne reštaurovanie je nadstavba, a to, ktorý film sa dostane do akej formy reštaurovania, sa určuje podľa priorit SFÚ v danom roku.“

vaní. Peter Csordás pripomína, že srdcom digitalizačného pracoviska „sú skener obrazu (4K 35 mm a 16 mm) a skener zvuku (optický a magnetický záznam) spolu s centrálnym dátovým úložiskom, na ktoré sú pripojené zariadenia obrazového a zvukového postprocessingu, ako sú pracoviská zvukových a obrazových retuší, pracovisko pre farebné korekcie, filmová a digitálna projekcia v rozlíšení 4K a pásková knižnica na uloženie pracovných a finálnych digitálnych výstupov (napríklad digitálnej kópie DCP pre digitálne kiná). Nesmieme zabudnúť na inšpekčné stoly a, samozrejme, filmovú čističku“. Naznačený proces digitálneho uchovávania, ktorý nasleduje po samotnej digitalizácii, resp. digitálnom reštaurovaní, je takisto pomerne dlhý a náročný. Výstupy sa ukladajú na LTO páskach nielen do páskovej knižnice, ale v takejto podobe sa dostávajú aj do Centrálného dátového archívu v Univerzitnej knižnici. Uchovávajú sa zdrojové a reštaurované dáta, pričom výstupov – mastrov môže byť niekoľko. Prioritou je nosič pre digitálne kiná. Digitalizovaný výstup treba ešte prepojiť s databázovým

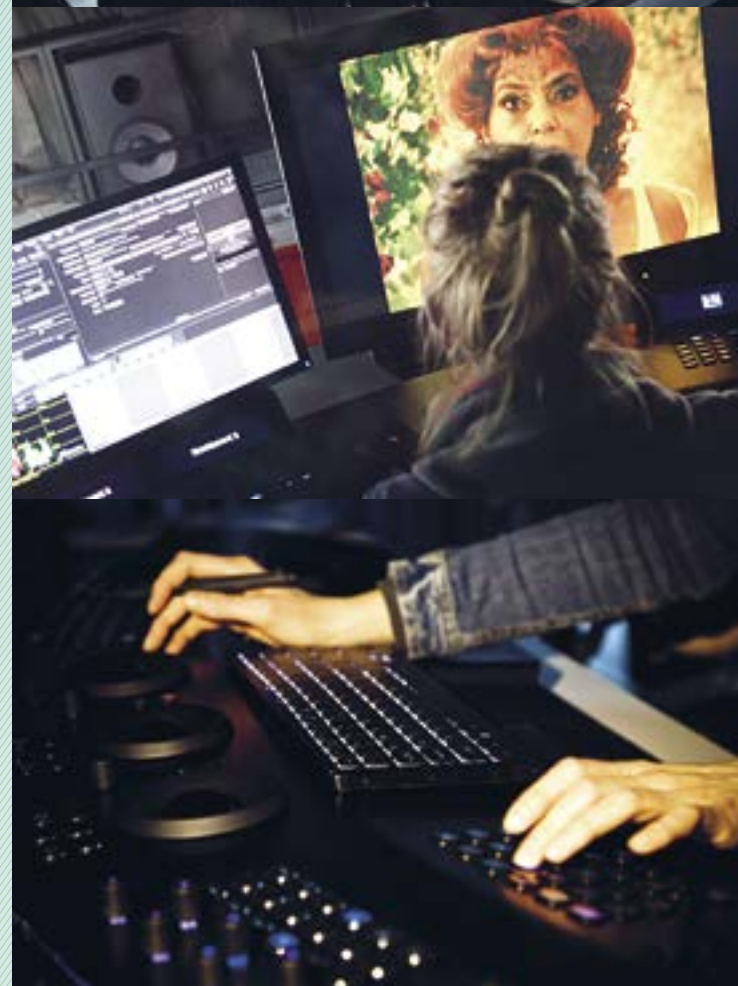
systémom, aby sa dáta dali vyhľadávať a používať, takže musí byť pripravený aj filmografický popis daného diela. Kompletný digitalizačný reťazec by teda mohol vyzeráť takto: predprípravná fáza (laboratórne spracovanie) – digitalizácia – digitálne reštaurovanie (obrazu a zvuku) – digitálne uchovávanie – digitálne sprístupňovanie verejnosti.

Podobne ako Štefan Komorný prízvukuje v článku o laboratórnych prácach pri obnove audiovizuálneho dedičstva, že každé dielo kladie odborníkovi iné výzvy a má iné nároky, hovorí aj Peter Csordás o tom, že rovnako v procese digitalizácie si každý titul vyžaduje individuálny prístup. „Musím povedať, že je to takmer vždy ako detektívka. Už len tým, že obraz a zvuk digitalizujeme separátne, zistíme až v strižni, keď poskladáme časovú os vo vysokom rozlíšení, či nám jednotlivé kotúče logicky sedia a tvoria konzistentný celok v dejovej línii. A to je len začiatok celého procesu. Je to neustále hľadanie a pýtanie sa,“ uviedol Csordás v rozhovore pre Film.sk v roku 2015. „Napríklad pri reštaurovaní filmu Slávnosť v botanickej

záhrade, ktorý mal pomerne zlú zrozumiteľnosť dialógového pásu, sme až po stretnutí so scenáristom filmu Luborom Dohnalom zistili, že to bol zámer. Film sa nakrúcal v pohnutých 60. rokoch a zámerom tvorcov bolo deštruovať ho čo najviac, ako sa len dá.“

Hlavným cieľom projektu Digitálna audiovizuálna je, a to aj v období jeho udržateľnosti, digitalizácia audiovizuálneho dedičstva Slovenskej republiky. Prírodzene, primárne sa digitalizujú diela zo zbierok Národného filmového archívu Slovenského filmového ústavu. SFÚ však okrem toho oslovujú na spoluprácu výskumníci, inštitúcie (archívy, múzeá, školy), produkčné spoločnosti či už zo Slovenska, alebo zo zahraničia, a digitalizoval napríklad aj zvukovú stopu oscarového filmu *Obchod na korze*.

Národný projekt Digitálna audiovizuálna realizoval Slovenský filmový ústav v spolupráci s Rozhlasom a televíziou Slovenska (RTVS) v rokoch 2011 až 2015 v rámci Operačného programu informatizácia spoločnosti, Prioritná os 2: Rozvoj pamäťových a fondových

inštitúcií a obnova ich národnej infraštruktúry. Tento projekt bol spolufinancovaný z prostriedkov Európskeho fondu regionálneho rozvoja. V rámci projektu vzniklo aj špičkové digitalizačné pracovisko SFÚ v suteréne Kina Lumiére, otvorené v júni 2014. Filmovému ústavu sa v období trvania projektu, na ktorom pracovalo 77 pracovníkov, podarilo zdigitalizovať 1 001 objektov – 600 spravodajských, 198 animovaných, 158 dokumentárnych a 45 hraných filmov. Samozrejme, tieto procesy prebiehajú aj naďalej, projekt Digitálnej audiovizuácie je v štádiu udržateľnosti, nastavenom do roku 2021. Ak urobíme krátku odbočku do histórie, zistíme, že audiovizuálne diela zo zbierok SFÚ sa digitalizovali a digitálne reštaurovali už v rokoch 2008 až 2011, vtedy sa tieto činnosti realizovali v externom prostredí. Vďaka projektu Digitálna audiovizuálna si však SFÚ mohol vybudovať vlastné technologické zázemie a venovať sa digitalizácii a digitálnemu reštaurovaní systematickejšie a vo väčšom rozsahu, čím sa zabezpečil aj jeho rozvoj.

V štádiu udržateľnosti projektu sa odborníci SFÚ začínajú nutne zaoberať aj novými otázkami. Peter Csordás pripomína, že životný cyklus niektorých zariadení sa už blíži ku koncu, takže ich bude treba upgradovať, najmä hardvérovo. Technologický vývoj je veľmi dynamický, preto je aktuálna napríklad aj otázka výmeny súčasnej generácie LTO pásovk. Čo sa týka infraštruktúry, Csordás spomína ambíciu dosiahnuť taký stav, aby sa mohli robiť 4K retuše v komfortnejšom režime aj pri celovečerných filmoch. Zámerom je takisto výraznejšie zautomatizovanie niektorých procesov. No a k posunom dochádza aj v oblasti migrácie dát, čo je ďalšia výzva pre SFÚ a pracovníkov Digitálnej audiovizuácie.

„V procese uchovávania a sprístupňovania audiovizuálneho dedičstva digitálny proces nenahrádza ten fotochemický a jeho výsledky nemôžu nahradiť pôvodné artefakty. Vo všeobecnosti sa filmová obnova orientuje viac na uchovávanie a digitalizácia smeruje skôr k sprístupňovaniu filmového dedičstva,“ vysvetľuje riaditeľ Národného filmového archívu SFÚ Marián Hausner a dodáva: „V digitalizačnom pracovisku sa Slovenský filmový ústav v súčasnosti viac zameriava na dokumentárne filmy, aby i vybrané diela režisérův, ako sú *Skřípský*, *Kubenko*, *Kudelka*, *Černák*, *Sýkora*, *Urc*, *Solan* a mnohí ďalší, boli dostupné aj na DCP pre projekcie v digitálnych kinách.“

KINO
LUMIERE— text: Zuzana Sotáková —
foto: archív SFÚ / Miro Nôta —Štyri sály
kvalitného filmu

Je jediným viacsálovým klubovým kinom na Slovensku a hrdí sa ocenením medzinárodnej siete kín Europa Cinemas za najlepšiu dramaturgiu. Kino Lumière, ktoré prevádzkuje Slovenský filmový ústav, sa pod týmto názvom otvorilo pred siedmimi rokmi a stalo sa centrom filmového diania v Bratislave.

„Možnosti tvorby programu kín sú v súčasnosti obrovské, v Kine Lumière sa ich snažíme využiť naplno. Program zostavujeme z distribučných titulov, z archívnych diel zo zbierkového fondu SFÚ, ale aj z unikátnych predstavení filmov, ktoré na Slovensku nemajú distribučné zastúpenie. Snažíme sa naplniť víziu dobrého repertoárového klubového kina. Denne realizujeme osem a viac projekcií, divákovi, ktorý má záujem o klubový film, vieme ponúknuť v priebehu dňa rôznorodé tituly,“ približuje manažérka kina Zita Hosszúová. Nastúpila doň pred jeho znovuo tvorením, ktoré sa uskutočnilo 5. septembra 2011 po tom, čo kino prevzal pod plnú správu SFÚ od bývalých nájomcov. S pozíciou jediného viacsálového klubového kina na Slovensku (ktoré navyše premieta i z 35 mm kópií) je späť špecifická dramaturgia. „Vzhľadom na to, že kino zo zákona prevádzkuje Slovenský filmový ústav, je jeho podstatou sprístupňovanie audiovizuálneho kultúrneho dedičstva a osвета v oblasti kinema-

tografie. Programovými prioritami sú slovenská a európska kinematografia, či už súčasná, alebo tá, ktorá píše dejiny slovenského a svetového filmu,“ dopĺňa Hosszúová.

— Súčasťou kina je aj program Filmotéky v študijnej sále Slovenského filmového ústavu. „Filmotéka v súčasnej podobe funguje od apríla 2014 a v jej programe reflektujeme výročia významných osobností slovenskej a svetovej kinematografie, uvádzame tematické cykly, profily tvorcov, rozličné prehliadky... Pri rôznych príležitostiach pozývame tvorcov, aby uviedli svoje diela, takisto filmových historikov a teoretikov, aby viedli prednášky na vybrané témy. Usilujeme sa o pestrosť. Pracujeme prevažne s filmami z archívu SFÚ, no do programu zaraďujeme aj filmy z externých zdrojov, často vďaka spolupráci s partnerskými inštitúciami,“ hovorí Michal Michalovič, ktorý v spolupráci s Rastislavom Sterankom a Richardom Šteinhübelom zostavuje program Filmotéky.

— Projektom, ktorý v kine prebieha už od roku 2013, je Filmový kabinet. Aktuálne sa koná jeho dvanásť semester. „Keď sme začínali, zdalo sa nám dôležité obohatiť divácke povedomie o dejinách kinematografie. Vyskúšali sme teda formát, ktorému sme ostali verní dodnes. Frekventanti Filmového kabinetu si na každom stretnutí najskôr vypočujú prednášku lektora na vybranú tému, potom sa premietne film a napokon diskutujeme s divákmi o počutí a videnom,“ pokračuje Michalovič, ktorý je spolu s Jurajom Oniščenkom lektorom a dramaturgom Filmového kabinetu. „Záujem pretrváva, čo nás uistuje, že to má zmysel a že sme sa vydali správnym smerom. Domnievame sa, že pre kino je užitočné komunikovať s divákmi aj takýmto spôsobom, ponúkať mu rôzne možnosti, ako sa oboznamovať s filmom. Dúfame, že takto prispievame svojou troškou k formovaniu podhubia premýšľavých a vášnivých cinefilov.“

— Podľa Zity Hosszúovej sa Kinu Lumière podarilo zaplniť medzeru na trhu a diváci to oceňujú. „Krivka návštevnosti má zatiaľ stúpajúcu tendenciu, čo znamená, že o klubový film je záujem. Samozrejme, pomáha nám aj záujem o slovenskú kinematografiu – to, že filmy majú úspech v zahraničí, aj to, že vznikajú divácky atraktívne tituly.“ Lumière okrem toho hostí väčšinu festivalov a prehliadok, ktoré sa konajú v hlavnom meste, ako sú napríklad Febiofest, MFF Bratislava, Projekt 100, Jeden svet či Filmový festival inakosti.

— Zariadenie a vybavenie Kina Lumière sa na zvyšovanie diváckeho komfortu priebežne vynovuje. Najväčšie kinosály K1 a K2 prešli už v rokoch 2013 a 2014 digitalizáciou (v suterénnych priestoroch sa okrem

toho vybuďovalo digitalizačné pracovisko SFÚ). „Najrozsiahlejšia renovácia kinosál prebehla pred dvomi rokmi, keď sa vymenili všetky sedadlá, zmenila sa elevácia a uzavrela sa etapa digitalizácie zdigitalizovaním kinosály K3. Do budúcnosti nás ešte čaká renovácia foyera a sály K1, ako aj doplnenie výťahu ku kinosálam K3 a K4,“ vysvetľuje Hosszúová. Zároveň dodáva, že Lumière je „jedno z mála kín v strednej a možno v celej Európe, ktoré ešte premieta takmer na dennej báze aj 35 mm filmy.“

— Vzhľadom na procesy renovácie a digitalizácie sa kino dostalo do plnohodnotnej, neobmedzenej a neprerušovanej prevádzky so všetkými štyrmi sálami až vlani. „Pre budúcnosť sú pre nás smerodajné divácke výsledky z roku 2017. Minulý rok bol optimistický, pretože sme v návštevnosti prekonalí hranicu 100 000 divákov, čo sa nemusí podať každý rok. Ukázalo sa, že keď sa snažíme tvoriť program diverznejšie, oslovovať rôzne komunity, premietat klubové tituly či filmy, ktoré u nás v distribúcii nie sú, a zároveň poskytujeme dobrý divácky komfort, zvyšujeme tým atraktivitu kina. Ideálne by bolo, keby mohli diváci vnímať Kino Lumière ako garanta dobrého filmu a kvalitného filmového predstavenia,“ hovorí Zita Hosszúová. Spomedzi novinek pripomína inovovanú webovú stránku kina s možnosťou kúpiť si vstupenky online, platbu kartou v pokladnici alebo špeciálnu kartu Lumièreku, ktorá sa dá nabíjať kreditom od 25 do 100 eur a používať na platbu za lístky. Verní diváci dostávajú prostredníctvom nej aj výhody, ako je napríklad zľavnené vstupné na program Filmotéky. ◀

Za úspechom stojí dobrá prezentácia

— text: Michal Michalovič —
foto: archív SFÚ / Miro Nôta —

Rastislav Steranka je od roku 2017 riaditeľom Národného kinematografického centra (NKC) ako organizačnej zložky Slovenského filmového ústavu (SFÚ). Toto centrum sa venuje okrem iného propagácii súčasných aj archívnych slovenských filmov doma i v zahraničí. Jednou z jeho aktuálnych ambícií je podľa Steranku posilnenie prezentácie krátkometrážnej domácej tvorby. Priorít NKC je však viac.

Začnime klasickými otázkami: Ako hodnotíš uplynulý rok? V akej kondícii je slovenský film doma a v zahraničí a ako k tomu prispieva činnosť NKC SFÚ?

Rok 2017 bol pre slovenskú kinematografiu dobrý. Aj keď cestujeme po festivaloch a stretávame sa s profesionálmi z odvetvia, všetci vravia, že slovenský film bol v zahraničí veľmi viditeľný. Podľa môjho názoru nie sú pre slovenský film dôležité iba ocenenia, ale už aj samotná účasť na veľkých festivaloch. Minulý rok sa začal vynikajúco: v Berlíne bola v súťaži Generation Kplus *Piata loď*, ktorá napokon získala Krištáľového medveďa, a *Masaryk* Juliusa Ševčíka mal premiéru v sekcii Berlinale Special. Minoritná koprodukcija *Cez kosti mŕtvych* Agnieszky Holland a Kasie Adamik si zase z Berlína odniesla Strieborného medveďa – Cenu Alfreda Bauera. Nechcem sa však tváriť, že vlaňajšia viditeľnosť slovenskej kinematografie je čímsi výnimočným. Ohromný kus práce v tomto smere vykonala moja predchodkyňa Alexandra Strelková, ktorá nastavila spôsob prezentácie slovenského filmu v zahraničí a zviditeľnila ho. V každom prípade, ďalším výrazným minuloročným úspechom bol film Györgya Kristófa *Out*, ktorý sa vlni objavil v súťažnej sekcii Un Certain Regard na MFF Cannes, teda na „najáčkovejšom“ z áčkových festivalov. V oficiálnom programe festivalu v Karlových Varoch boli filmy *Čiara* a *Nina*, prvý z nich tam dokonca získal cenu za réžiu. *Nina* sa neskôr dostala aj na festivaly v Toronte a vo Varšave (kde získala cenu FIPRESCI). Niektorí producenti sa však na tieto áčkové festivaly pozerajú tak, ako keby iné festivaly ani neexistovali, čo nie je celkom dobrý prístup. Existujú totiž festivaly, ktoré možno nepatria do tejto úzkej špičky, no môžu dať filmu slušnú vizibilitu a posunúť ho ďalej. Je na nás, aby sme s producentmi pracovali tak, aby nekládli dôraz iba na Berlín, Cannes, Karlove Vary, Benátky či Toronto a ostatné festivaly nepovažovali za menejcenné.

Sú podľa teba vnímanie slovenského filmu doma a jeho vnímanie v zahraničí spojené nádoby? Pýtam sa aj preto, že v roku 2017 zaznamenávame rekordné čísla návštevnosti slovenských filmov v našich kinách...

Do istej miery sú to spojené nádoby. Producenti zvyčajne plánujú domáce premiéry svojich filmov tesne po ich festivalovom uvedení v zahraničí. Dobrým príkladom je *Piata loď*. Vo svetovej premiére ju uviedli v Berlíne, kde získala cenu, a vzápätí išla do tunajšej distribúcie. Okolo toho filmu sa udržiaval istý ruch. Aj bežní diváci zachytávajú prostredníctvom médií uvedenie slovenského filmu na takom či onakom prestížnom festivale. Samozrejme, toto publikum reaguje viac na nálepky typu Berlín, Cannes, Benátky. Ak sa v programe takých festivalov objaví film, je oň následne záujem už len preto, že sa tam objavil. No všetko to závisí aj od filmu samotného, od toho, akej cieľovej skupine je určený. Napríklad film *Out* bol historickým úspechom pre slovenskú kinematografiu, no keďže ide o akúsi absurdnú komédiu postavenú na základoch sociálnej drámy, nezaujme široké publikum. Ide teda o spojené nádoby, no zároveň záleží na konkrétnom filme. Vezmime si *Čiaru*, ktorá skvelo balansuje na pomedzí arthousu a komerčného filmu. Dokáže zaujať festivalové pub-

likum aj bežného diváka. Film mal svetovú premiéru v Karlových Varoch, v auguste išiel do kín a mal veľmi dobré výsledky návštevnosti. S *Čiarou* sme začali pracovať už vo februári 2017 v rámci Industry Days, ktoré organizujeme v spolupráci s MFFK Febiofest. Pozvali sme do Bratislavy profesionálov z odvetvia – zástupcov veľkých festivalov, sales agentov, potenciálnych koproducentov – a premietli im ešte nedokončenú verziu filmu. Producentka a režisér už vtedy dostali spätnú väzbu.

Reprezentuje Čiara nejaký trend v súčasnej slovenskej kinematografii alebo je to skôr anomália? Myslím tým film, ktorý je úspešný u domáceho publika a zároveň rezonuje aj na festivaloch.

— V rámci slovenskej kinematografie sa asi ešte nedá celkom hovoriť o takomto trende. Kiežby to tak bolo. Slovenský film akoby stále vychádzal z dokumentárnej tradície. Pred niekoľkými rokmi sa práve dokumenty dokázali dostať na takú úroveň, že mohli byť prezentované na svetových festivaloch. V každom prípade, *Čiara* je skôr veľmi príjemný výnimočný zjav. Ak nemáme na mysli tú „najtvrdšiu“ líniu arthouseového filmu, tak na festivaloch často vidíme tituly, ktoré by sa dali označiť za „arthousové filmy s mainstreamovým diváckym potenciálom“. Znie to síce ako vtip, ale je na tom kus pravdy. Z môjho uhla pohľadu sú to také filmy, v ktorých sa riešia vážne témy, filmy, ktoré prípadne vychádzajú zo sociálnej drámy, ale zároveň využívajú postupy žánrovej kinematografie. Ak to režisér dokáže ukočirovať a spraviť to šikovne, môže takýto film fungovať, pretože si v ňom nájde to svoje človek s vycibreným vkusom, zvyknutý na náročnejšie umelecké filmy, aj bežný divák, ktorý pôjde po línií žánru a tá ho povedie. My sa snažíme súčasným slovenským filmom pomáhať, konzultujeme s ich producentmi festivalové stratégie, no na tie festivaly ich v konečnom dôsledku vyberajú iní ľudia. Ak film vyberú, čaká nás ďalšia práca – dobre ho na festivale spropagovať. A ak film získa cenu, odvíjajú sa od toho jeho ďalšie a ďalšie cesty. Ide o pozitívny efekt snehovej gule. Myslím si však, že potrebujeme podporiť aj prezentáciu slovenskej kinematografie doma, na Slovensku.

Aké sú priority činností NKC? Vnímaš nejaký posun v ich nastavení v porovnaní s predošlým obdobím?

— Jednou z hlavných činností, ktorú vykonáva SFÚ v zmysle zákona, je „propagácia audiovizie vrátane audiovizuálneho dedičstva“. Tam sú naše priority. Chceli by sme sa však výraznejšie zamerať na prezentáciu slovenských krátkometrážnych filmov. Krátke tituly u nás nakrúcajú najmä študenti ako svoje bakalárske či magisterské filmy. Je veľmi málo nezávislých režisérov a producentov, ak vôbec nejakí, ktorí by sa programovo venovali krátkometrážnej tvorbe. Mám pocit, že krátky film sa u nás považuje za akýsi medzikrok od štúdia na filmovej škole k profesionálnej kariére. V zahraničí sa však zvyčajne považuje za samostatný druh filmovej tvorby. Budeme sa teda usilovať vrátiť slovenskému krátkemu filmu jeho tvár. Inšpiráciou bol aj medzinárodný úspech študentského filmu Michala Blaška *Atlantída*, 2003, ktorý bol zaradený do súťažnej sekcie Cinéfondation na festivale v Cannes a absolvoval aj ďalšie festivaly. Je dôležité, aby študenti zapálení pre film nemuseli po škole končiť v reklamných agentúrach či v komerčných televíziách: odtiaľ sa už ťažko vracia, zvlášť niekam, kde treba deň čo deň o niečo bojovať. Je to pre nás koncepčná a strategická záležitosť, hovoríme tu možno o horizonte troch až piatich rokov, aby sa slovenský krátky film dostal viac do povedomia u nás i v zahraničí. Ide aj o to, aby študenti nemali pocit, že je to tvorba, ktorá sa viaže výhradne na školu, a zároveň aby nemali veľké oči a nevrhali sa hneď na dlhometrážny projekt. Samozrejme, prirodzený filmársky vývin smeruje k nakrúcaniu celovečerných filmov, no bola by škoda, keby sa absolvent rozhodoval podľa princípu, že buď bude robiť dlhometrážny film, alebo nič.

„Jednou z výziev je vrátiť umeleckú autonómnosť a prestíž krátkym filmom, ale aj vzbudiť dôveru mladých filmárov ku krátkometrážnej tvorbe.“

Aký je pomer činností NKC vo vzťahu k súčasnej filmovej tvorbe a k filmom, ku ktorým vykonáva práva SFÚ? Zaznamenali ste v tejto oblasti v uplynulom roku nejaký úspech? Ako sa vôbec staráte o archívne filmy?

— V prvom polroku je prakticky celé naše oddelenie zahŕtené prípravami prezentácie súčasného slovenského filmu, keďže máme na pleciach kompletnú prezentáciu slovenskej kinematografie na festivaloch v Berlíne, Cannes a Karlových Varoch. Samozrejme, prezentácia archívnych filmov je neoddeliteľnou súčasťou práce nášho oddelenia a zároveň je to aj moja osobná priorita. S filmami, ktoré sú digitálne zreštaurované, pracujeme napríklad formou spolupráce so zastupiteľskými úradmi, ktoré (spolu)organizujú rôzne menšie prehliadky a retrospektívy. Snažíme sa nadväzovať aj spoluprácu s prestížnymi festivalmi archívnych filmov, ako je napríklad Lumière Festival v Lyone. Tento rok tam v sekcii Poklady a kuriozity archívov mala svetovú premiéru digitálne zreštaurovaná verzia Solanovho *Prípady Barnabáš Kos*, vlni zase *Krvavé panej Viktora Kubala*. Bol to skvelý pocit, vidieť ju v programe hneď vedľa diel Henriho-Georga Clouzota či Williama Friedkina. Prišlo nám viacero požiadaviek od ďalších festivalov a cinematék, že film *Krvavá pani* zachytili v programe lyonského festivalu, radi by si ho pozreli a zväzili jeho zaradenie do svojho programu. V ideálnom prípade dôjde opäť k efektu snehovej gule. Samozrejme, pracujeme s tým, čo máme a čo dokážeme na základe spolupráce s Národným filmovým archívom SFÚ pripraviť k termínu uzávierok prihlášok na jednotlivé festivaly. Dôležité je, aby sme mali k dispozícii zdigitalizované filmy s požadovanou jazykovou podporou. V spolupráci s medzinárodným hudobným festivalom Viva Musical sme v roku 2017 odprezentovali zdigitalizovanú verziu filmu Karola Plicku *Zem spieva* so živým hudobným sprievodom Orchestra a zboru Viva Musica!. Bol to až elektrizujúci audiovizuálny zážitok. Chcel by som spomenúť aj historicky prvé vydanie slovenského filmu na blu-ray nosičoch v zahraničí. Ide o film *Panna zázračnica*, ktorý vyšiel tento rok v britskom vydavateľstve Second Run. Film je digitálne zreštaurovaný a na nosičoch sú aj zaujímavé bonusové materiály. Tu dochádza k synergii činností obchodného oddelenia SFÚ s tým našim. Tento rok sa uskutočnila napríklad aj prehliadka slovenských krátkych filmov z prevažne 60. rokov minulého storočia na festivale v Oberhausene.

Kto sú zahraniční partneri NKC a aká je jeho pozícia medzi nimi?

— Našimi zahraničnými partnermi sú predovšetkým filmové centrá. Sú to zložky filmových ústavov, archívov či fondov, ktorých hlavnou činnosťou je prezentácia súčasnej národnej kinematografie. My sme tak trochu špecifický prípad. Filmové centrá – napríklad v Česku alebo Poľsku – spadajú pod podporné fondy v oblasti audiovizie (v Česku je to Státní fond kinematografie, v Poľsku zase Polski Instytut Sztuki Filmowej – pozn. red.), kým my patríme pod SFÚ, kto-

rý nie je fondom, ale archívom. Tieto filmové centrá sa združujú v organizácii European Film Promotion. Ako ich zástupcovia sa v rámci EFP stretávame dvakrát do roka a dávame dokopy svoje rezervoáre vedomostí a skúseností s naším vlastným audiovizuálnym prostredím. Z toho vyplýva synergický efekt – EFP propaguje európsku kinematografiu ako celok. Je to vlastne akýsi dáždňík, ktorý zastrešuje činnosti jednotlivých centier. To, čo by si niektoré krajiny nemohli dovoliť samostatne (ako napríklad zabezpečiť účasť na filmových trhoch v Hongkongu alebo v USA), môžu zrealizovať pod hlavičkou EFP. A aké je postavenie NKC SFÚ medzi týmito inštitúciami? Sme ich rovnocennými partnermi. V EFP sa stretávajú krajiny s veľkou audiovizuálnou „kapacitou“ (ako napríklad Francúzsko, Spojené kráľovstvo, Taliansko) a menšie krajiny, no napriek tomu tam panujú rovnocenné a priateľské vzťahy. Ak sa o niečom spoločne rozhoduje a názory na vec sa líšia, zohľadňuje sa nielen stanovisko krajiny, ktorá vyrábí 200 filmov ročne, ale aj takej, ktorá ich vyrobí 20.

Hovoril si o úspechoch NKC SFÚ. Je, naopak, niečo, čo ťa mrzí, že sa nepodarilo?

— Nehovoril by som o úspechoch NKC, skôr o úspechoch celej našej inštitúcie. NKC by nemohlo fungovať bez priamej spolupráce a koordinácie prác s NFA a s digitalizačným pracoviskom. My sme vlastne na špičke ľadovca a bez práce šikovných ľudí na digitalizačnom pracovisku by sme v oblasti zviditeľňovania audiovizuálneho dedičstva nemali čo robiť. Propagácia súčasných filmov takisto nie je ani zďaleka len o našom oddelení, je to predovšetkým úspech nezávislých producentov, ktorí tie filmy vyrobili. Snažíme sa navzájom si pomáhať činnosťami, ktoré sú komplementárne a musia mať synergický efekt, aby to fungovalo.

Aké výzvy ležia pred tebou a tvojím tímom v blízkej budúcnosti?

— Ten objem práce je obrovský. Ako som už hovoril, jednou z výziev je vrátiť umeleckú autonómiu a prestíž krátkym filmom, ale aj vzbudiť dôveru mladých filmárov ku krátkometrážnej tvorbe. Ďalšou výzvou je opäť výraznejšie potlačiť do popredia dokumentárny film. Ideálne by bolo, keby mal dokumentárny, hraný i krátky film rovnakú vizibilitu v zahraničí aj doma. Veľkou výzvou je aj zviditeľnenie slovenského audiovizuálneho dedičstva v tunajšom prostredí. Staršia generácia tie filmy pozná, uvádzajú ich televízie, no mladú generáciu televízia nezaujíma.

A asi je aj dobré vidieť ich na plátne.

— Samozrejme, vidieť ich na veľkom plátne je ideálne. To sa deje už aj v súčasnosti vo Filmotéke Kina Lumière. Skrátka, ide mi o to, dostať do povedomia ľudí nielen súčasný film, ale aj naše audiovizuálne dedičstvo, teda to, z čoho súčasný film prirodzene vychádza. ◀

„Filmová ulica“ s obchodom pre cinefilov

— text: Zuzana Sotáková —
foto: archív SFÚ / Michal Maršálek —

Pred desiatimi rokmi padla prvá klapka Klapky.sk. Predajne, ktorá sa udomácnila na Grösslingovej ulici oproti Slovenskému filmovému ústavu a do hlavného mesta priniesla špecializovanú ponuku filmov a publikácií pre cinefilov.

— „Klapka sa zameriava prioritne na predaj a propagáciu edičných titulov Slovenského filmového ústavu. Celkovo však slúži ako platforma na predaj nových slovenských filmov a odbornej literatúry z oblasti kinematografie a audiovizie. Naším zámerom je, aby zákazníci, ktorí majú záujem o slovenský film, našli u nás všetky vydané a dostupné tituly, teda staršie filmy aj tie najnovšie. Ponúkame napríklad aj produkciu *Vysoké školy múzických umení* či *Ústavu pamäti národa*,“ približuje zameranie predajne Klapka.sk jej vedúca Andrea Biskupičová. Zákazníci tu popri filmoch a literatúre nájdu i časopisy, soundtracky, plagáty, fotky, pohľadnice či odznaky.

— „Našich doterajších odberateľov upozorňujeme na novinky a zároveň hľadáme nových, ako sú internetové obchody či predajne podobného zamerania. Naše tituly ponúkame na filmových festivaloch, predovšetkým na Slovensku a v Česku, prípadne na knižných prehliadkach a veľtrhoch.“ Klapka.sk sa tak prezentovala napríklad na Art Film Feste, Fest Anči, 4 živloch, Letnej filmovej škole Uheriské Hradištie, na Dobrom trhu či na BRaK-u. Súčasne organizuje v spolupráci s Kinom Lumière Vianočný filmový bazár, kde zákazníkovi ponúka svoj tovar za zvýhodnené ceny. „Ide nám o čo najväčšiu cenovú dostupnosť titulov, keďže našimi hlavnými zákazníkmi sú okrem filmárov študenti a filmoví nadšenci,“ poznamenáva Andrea Biskupičová. Podľa nej narastá význam predaja publikácií od vydavateľov filmologickej literatúry a takisto filmov na DVD a blu-ray nosičoch od nezávislých producentov. „Nové tituly vyhľadávame predovšetkým u vydavateľov filmovej literatúry a často nám v tom pomáha knižnica Slovenského filmového ústavu. Pri filmoch je to zase mediátka SFÚ. Veľa titulov dovážame z Česka od našich partnerských vydavateľstiev, špecializovaných

na film a kinematografiu, ako sú Národní filmový archiv, Nakladatelství Akademie múzických umění Praha či Casa Blanca, a takisto od Filmexportu, distribučných spoločností a samotných producentov,“ pokračuje Biskupičová.

— Medzi digitálne nosiče, o ktoré je dlhodobo najväčší záujem, patria filmy Juraja Jakubiska, Ľapáková komédia *Pacho*, *Hybský zbojník* a snímky Dušana Hanáka, špeciálne jeho *Obrazy starého sveta*. Vlni si zákazníci najčastejšie kupovali publikáciu *Film a politika. Ideológia a propaganda v slovenskom filme 1939 – 1989* (M. Ciel), DVD *Obrazy starého sveta* a blu-ray kolekciu *Slovenský film*.

— Len nedávno spustila predajňa rekonštruovanú internetovú stránku klapka.sk s ambíciou ponúknuť väčší zákaznícky komfort. „Stránka umožňuje okrem iného online platbu a prehľadnejšiu orientáciu v našich i prevzatých tituloch. Radi by sme predaj rozšírili aj do Kina Lumière, pretože má skvelú návštevnosť a je to príležitosť dostať naše tituly, filmové časopisy a publikácie, bližšie k záujemcom,“ odkrýva plány Andrea Biskupičová. Ako ďalej hovorí, do ponuky predajne by chceli zaradiť aj významné archívne diela blízkyh kinematografií, najmä z Maďarska, Poľska a Rakúska. Filmy českej kinematografie už v ponuke sú.

— A kto vlastne pôsobí v predajni, ktorá sídli v strede ulice s prezývkou „filmová“? „Klapka.sk má vlastne dvoch zamestnancov. Tí zabezpečujú prevádzku predajne, internetový obchod a predaj v kamennom obchode, rovnako aj tovar na predaj v Kine Lumière, organizáciu predaja na festivaloch a podujatiach, propagačné aktivity, napríklad ceny do rôznych súťaží a na podujatia, ako sú Cineama, Febiofest, Týždeň slovenského filmu či Igric, propagáciu na webe a na facebooku, distribúciu časopisov, povinné výtlačky knižnicám a podobne,“ uzatvára Andrea Biskupičová. ◀

Knižné aj filmové podnety

Svoju novodobú históriu začalo edičné oddelenie Slovenského filmového ústavu (SFÚ) písať v roku 1999. Jeho činnosť sa vtedy rozbehla po dlhšej odmlke a kľúčovou sa pre ňu stala nová koncepcia vydávania publikácií i filmov na DVD a blu-ray nosičoch.

Vtedy sa zrodila nielen vízia budúceho fungovania edičného oddelenia, ale aj konkrétna obsahová náplň. Konštituovali sa všetky dodnes existujúce knižné edície so zámerom pokrývať rôznorodé oblasti filmovej reflexie, vo výsledku ponúkať celému spektru čitateľov tituly, ktoré by korešpondovali s reálnym dopytom a súčasne reagovali na vtedajší deficit odbornej filmovej literatúry v slovenskom audiovizuálnom prostredí.

Odvtedy vydal SFÚ niekoľko desiatok publikácií a po roku 2002 rozšíril pôsobnosť oddelenia o vydávanie audiovizuálnych nosičov – najskôr DVD, po čase i blu-ray nosičov. Zatiaľ čo v knižnej produkcii prvých rokov spomínaného obdobia, keď k nosným edíciám patrili predovšetkým Orbis Pictus a Camera Obscura, boli v najväčšej miere zastúpené monografie a profily osobností slovenskej a európskej kinematografie, v ostatných piatich rokoch sa ťažisko edičnej činnosti prenieslo k edícii Studium, ktorej poslaním je prinášať texty využiteľné ako študijný materiál pre poslucháčov nielen filmových škôl, ale aj iných umenovedných či humanitných študijných odborov. K takým sa radia napríklad publikácie *Film ako voľný verš* (2015) alebo *Neviditeľné dejiny dokumentaristov* (2017). Prvá z nich je súborom esejí režiséra Eduarda Grečnera, ktorý v nich

prezentuje svoje úvahy o tvorbe a vybraných dielach významných slovenských i zahraničných filmových tvorcov, druhá pozostáva z deviatich textov o slovenských dokumentaristoch, s ktorými spolupracoval jej autor Rudolf Urc. Akúsi nadstavbu tejto edície tvoria aj tituly *Rozprava o westerne* (2014) a *Naše filmové storočie* (2014). Obe vznikli zo spolupráce dvojice autorov – pri *Rozprave o westerne* to boli Peter Michalovič a Vlastimil Zuska, pri *Našom filmom storočí* František Gyárfáš a Juraj Malíček – a obe sa hneď po vydaní stretli s neobyčajne vysokým záujmom čitateľskej verejnosti, o čom asi najlepšie vypovedá to, že v priebehu roka bol celý ich náklad vypredaný. Pri výpočte edičnej produkcie uplynulých piatich rokov nemožno zabúdať ani na zborníky z česko-slovenských filmologických konferencií, ktoré organizuje SFÚ na báze reciprocity s českým Národným filmovým archívom v dvojročných intervaloch – v roku 2014 to bol zborník *Film a kultúrna pamäť*, v roku 2016 *Vlak zvaný film*, a len nedávno vyšiel zborník *Iluzívne a antiiluzívne vo filme* –, ani na každoročné dve čísla jediného slovenského filmologického časopisu *Kino-Ikon*, vydávaného v spolupráci s partnerskou Asociáciou slovenských filmových klubov. A napokon sú tu ešte dva tituly (zámerne ne-

spomínam publikácie, na ktorých vydaní sa SFÚ podieľal len ako spoluvydavateľ) realizované takpovediac mimo zabehaných knižných edícií. V oboch prípadoch išlo o publikácie vydané v súvislosti s filmovými podujatiami realizovanými v Kine Lumière. Počas celého roku 2015 to bola prehliadka *Vlak zvaný film* (rovnaký názov niesla už spomínaná filmologická konferencia) a v septembri až decembri minulého roka prehliadka *Nemecká jeseň*.

Jednoznačne najdôležitejším knižným projektom uplynulého päťročného obdobia sú *Dejiny slovenskej kinematografie 1896 – 1969*, prvý zväzok druhého, doplneného a aktualizovaného vydania pôvodnej knihy autorskej dvojice Václav Macek a Jelena Paštěková, ktorá vyšla vo vydavateľstve Osveta ešte v roku 1997. Tento rozsiahly a z redakčného hľadiska nesmierne náročný projekt vznikol niekoľko rokov.

V oblasti audiovizuálnych nosičov zaznamenala produkcia SFÚ najväčší rozmach po roku 2006, keď sa začala jeho niekoľkoročná spolupráca s vydavateľstvom Petit Press. Z nej vzišlo päť desiatdielných DVD sérií pod hlavičkou *Slovenský film*, ale aj úspešná *Zlatá kolekcia slovenských rozprávok* s piatimi titulmi tohto divácky vyhľadávaného žánru. Vydavateľská

činnosť uplynulého päťročného obdobia sa v porovnaní s tým o čosi viac diverzifikovala: pribudlo v nej dokumentárnych i animovaných diel, tituly sa začali zameriavať na rôznorodejšie vekové kategórie, ich jazyková výbava podporovala širšie uplatnenie v zahraničnom prostredí.

Ak by sme mali spomedzi všetkých projektov vyzdvihnúť aspoň tie najdôležitejšie, nemohli by medzi nimi chýbať najmä tri: blu-ray kolekcia *Slovenský film I – II*, ktorú SFÚ realizoval v spolupráci s Ministerstvom zahraničných vecí SR pri príležitosti predsedníctva Slovenskej republiky v Rade Európy v druhom polroku 2016, ďalej blu-ray kolekcia *Best of Viktor Kubal* s filmami *Zbojník Jurko*, *Krvavá pani* a výberom animátorovej krátkometrážnej tvorby a v neposlednom rade DVD kolekcia *Prvá* s desaťdielnym dokumentárnym cyklom venovaným významným ženským osobnostiam z histórie našej krajiny. ◀

SFÚ ako koprodukčný partner

Jednou z činností Slovenského filmového ústavu je spolupráca na vzniku audiovizuálnych diel. Za posledných päť rokov SFÚ koprodukčne vstúpil do viac než dvoch desiatok celovečerných filmov a televíznych projektov, pri väčšine z nich to bolo formou poskytnutia archívnych materiálov. K hotovým projektom s koprodukčným vstupom SFÚ patrí napríklad antropologický dokument **Zatopené** Sone G. Lutheovej, sústredený na oblasť, ktorá bola pred rokmi zaplavená vybudovaním priehrady Liptovská Mara, z pripravovaných je to dokument Juraja Johanidesa o osobnosti slovenskej kinematografie **Svet podľa režiséra (Dušana Hanáka)** alebo celovečerný dokument **Milan Sládek**, ktorý chystá režisér Martin Šulík. Od roku 2013 uzavrel ústav koprodukčné zmluvy aj pri filmoch **Válek** (r. P. Lančarič), **Martin Ľapák** (r. Marek Ľapák), **Očami fotografky** (r. M. Mináč), **Iná hudba** (r. P. Smejkal, P. Zákuťanský), **Herec** (r. P. Kerekes), **Garda** (r. I. Ostrochovský), **Milan Čorba** (r. Martin Šulík), **Návrat do horiaceho domu** (r. A. Grusková), **V tichu** (r. Z. Jiráský), **Lyrík** (r. A. Kojnok), **Odchádzanie** (r. D. Hudec), **Felvidék – Horná zem** (r. V. Plančíková, v súčasnosti Sárkány), **Povstanie. Slovensko 1939 – 1945** (r. V. Štric) a **Last Folio** (r. K. Krausová). SFÚ koprodukčne spolupracoval aj na stredometrážnom študentskom filme Terezy Križkovej **Vtedy v Bratislave**. Podieľal sa i na ďalších filmoch, ktoré boli dokončené v období posledných piatich rokov, no zmluvy k nim sa uzavreli ešte pred rokom 2013.

Významnými projektmi s podporou SFÚ sú i televízne cykly. **Prvá** hovorí o výnimočných ženách slovenskej histórie; jednotlivé portréty sa dostali aj na plátna niektorých kín vrátane Kina Lumière a do programu festivalov. Ďalším dokumentárnym cyklom sú **Fetiše socializmu 2** a takisto **Česko-slovenský filmový zázrak aneb Zlatá šedesátá II**. Ústav v sledovanom období koprodukčne spolupracoval aj na vzniku portrétového dokumentu o Eduardovi Grečnerovi v rámci cyklu **Gen.sk** a na nových častiach série **Celuloid country**, venovanej dejinám slovenskej kinematografie. Zoznam projektov s koprodukčným vstupom SFÚ sa aj tento rok naďalej rozširuje.

— zs —

Slovenské filmy na zahraničných digitálnych nosičoch

Slovenský filmový ústav spolupracuje so zahraničnými spoločnosťami, ktoré vydávajú filmy z jeho archívnych zbierok na digitálnych nosičoch. V posledných piatich rokoch to súvisí najmä s produkciou nosičov britskej spoločnosti Second Run. V roku 2013 vydala na DVD Uhrov film **Slnko v sieti**, o rok neskôr to bol Jakubiskov titul **Vtáčkovia, siroty a blázni**, po ktorom nasledovali snímky **Obrazy starého sveta** (r. D. Hanák) a **Drak sa vracia** (r. E. Grečner). Tento rok vydal Second Run vo svetovej premiére slovenský film Štefana Uhra **Panna zázračnica** na blu-ray nosiči, ktorý obsahuje aj zaujímavú bonusovú výbavu vrátane krátko Uhrovho filmu **Poznačení tmou** alebo nového dokumentu

Ivana Ostrochovského. Súčasťou nosiča je aj 16-stranový booklet s aktuálnou štúdiou o **Panne zázračnici**, ktorej autorom je Michal Michalovič. Second Run vydal Uhrov titul aj na DVD nosičoch.

— Ešte dlhšie trvá spolupráca medzi SFÚ a francúzskou spoločnosťou Malavida, ktorá vydala prvú kolekciu DVD so slovenskými filmami už v roku 2010 (**Slnko v sieti**, **Boxer a smrť**, **Kristove roky**, **Vtáčkovia**, **siroty a blázni**). Odvtedy vyšli ďalšie dve: prvá sa sústredila na tvorbu Dušana Hanáka (**322**, **Obrazy starého sveta**, **Ružové sny**, **Ja milujem, ty miluješ**, **Papierové hlavy** + krátke filmy **Omša**, **Artisti**, **Prišiel k nám Old Shatterhand**, **Učenie**), druhá najmä na filmy Štefana Uhra (**Organ**, **Panna zázračnica**, **Tri dcéry**, **Keby som mal pušku**) a dopĺňa ju poviedkový titul **Dialóg 20 40 60**, ktorý sa skladá z filmov troch režisérov a jeden z nich nakrútil slovenský režisér Peter Solan.

— Spomenúť treba aj ďalšiu francúzsku spoločnosť Clavis Films, ktorá vlani vydala trojdielnu DVD kolekciu **Perly slovenskej animácie**. Prvé dva nosiče obsahujú po päť krátkych animovaných filmov, na treťom je ich šesť. Ide o diela Vladimíra Herolda (**Kúzelník a kvetinárka**, **Varila myšička kašičku**), Dagmar Bučanovej (**Balada v čipke**), Jaroslavy Havettovej (**Kontakty**, **Pieseň**), Vladimíra Malíka (**Bábätko v banke**), Heleny Slavíkovej-Rabarovej (**Maľovanky-spievanky: Jar**), Františka Jurišiča (**Múdre prasiatko**, **Kikirikí**), Viktora Kubala (**Janko Hraško a bacily**, **Dvaja dobrí kamaráti**, **Dita na fronte**, **Zem**), Ivana Popoviča (**Strážca Sen**), Ondreja Slivku (**Dáždnik**) a Jana Švankmajera (**Do pivnice**).

— V Nemecku tento rok vydala spoločnosť Bildstörung na DVD nosičoch film Petra Solana **Boxer a smrť**. V bohatej bonusovej výbave je okrem Solanovho krátko film **Nemecká** aj dokument o režisérovi, ktorý nakrútil Martin Šulík v rámci cyklu **Zlatá šedesátá**, a rozhovor s filmovým historikom a šéfredaktorom časopisu **Kino-Ikon** Martinom Kaňuchom.

— dan —

Oddelenie vedy a výskumu SFÚ

V januári 2016 začalo v Slovenskom filmovom ústave pôsobiť nové oddelenie, ktoré sa zameriava na vedu a výskum. Jeho cieľom je vytvárať podmienky na rozvoj vedecko-výskumnej činnosti a spolupracovať na vzdelávacích a pedagogických aktivitách, prípadne ich iniciovať. Prioritou je podľa vedúceho oddelenia Michala Michaloviča „výskum dejín slovenskej kinematografie, vedecké spracovanie obnovy a digitalizácie slovenského audiovizuálneho dedičstva s cieľom teoreticky zmapovať a zhodnotiť tieto procesy, ktoré SFÚ dlhodobo realizuje na praktickej úrovni, a ďalšou ambíciou je výskum v oblasti **filmovej teórie**“. Na smerovanie vedeckej činnosti SFÚ dohliada špeciálna sedemčlenná vedecká a edičná rada, ktorú tvoria odborníci z oblasti kinematografie a audiovizie.

— Oddelenie vedy a výskumu sa doteraz podieľalo na viacerých projektoch a podujatiach. Okrem toho, že zastrešuje vzdelávací a popularizačný projekt **Filmový kabinet** a odborný program vo **Filmotéke** – študijnej sále SFÚ, spoluorganizovalo vlani viacúrovňový projekt **Nemecká jeseň**, ktorý pozostával z **filmovej prehliadky**, vydania publikácie a vzdelávacích

podujatí (jedným z nich bola prednáška Thomasa Elsaessera). Tento rok sa zase realizovala veľká retrospektívna prehliadka k stému výročiu narodenia režiséra Jána Kadára. Oddelenie participovalo aj na vzniku metodického materiálu k filmu **Obchod na korze**, aby ho mohli využívať pedagógovia základných a stredných škôl pri vyučovaní. V neposlednom rade iniciovalo vznik dokumentárneho filmu **Príbeh Panny zázračnice** (r. I. Ostrochovský), ktorý bol zaradený k bonusovým materiálom britského vydania **Panny zázračnice** (r. Š. Uher) na blu-rayoch a DVD.

— dan —

Creative Europe Desk Slovensko

Kancelária Creative Europe Desk Slovensko je osobitnou organizačnou zložkou Slovenského filmového ústavu, ktorý má podľa zákona zabezpečovať činnosť informačných kancelárií programov Európskej únie a Rady Európy na podporu audiovizie. K hlavným úlohám Creative Europe Desk Slovensko patrí distribúcia aktuálnych výziev a informácií o podpornom programe **Kreatívna Európa**, ktorý tvoria podprogramy **MEDIA** a **Kultúra** (do roku 2014 to boli samostatné programy). Medzi činnosť kancelárie sa radí okrem iného príprava a organizácia propagačných kampaní programu, zabezpečenie administratívnej podpory pre podávateľov projektov, poskytovanie informácií o termínoch a podmienkach jednotlivých programov, poradenstvo pri spracúvaní projektov, pomoc pri hľadaní partnerov či vytváranie databáz partnerov.

— Na oblasť audiovizie je zameraný podprogram **MEDIA**. Jeho hlavným cieľom je zvyšovanie konkurencieschopnosti európskeho audiovizuálneho priemyslu, cirkulácie európskych audiovizuálnych diel a mediálnej gramotnosti. Podpora z podprogramu je určená nezávislým producentom, distribútorom, organizátorom podujatí a ďalším v kategóriách **tréningové programy**, **vývoj projektov**, **prístup na trh**, **podpora medzinárodných koprodukčných fondov**, **televízne vysielanie**, **distribúcia**, **online distribúcia**, **podpora obchodných zástupcov**, **filmové festivaly**, **práca s publikom** a **siete kín**. Slovenské subjekty získali v uplynulých rokoch z podprogramu **MEDIA** nasledovnú podporu:

2017: 744 485 € v podprograme MEDIA (884 909 € vrátane nepriamej podpory pre kiná v sieti Europa Cinemas; 1 221 524 € v celom programe Kreatívna Európa)

2016: 880 397 € v podprograme MEDIA (1 034 420 € vrátane nepriamej podpory pre kiná v sieti Europa Cinemas; 1 307 644 € v celom programe Kreatívna Európa)

2015: 571 537 € v podprograme MEDIA (690 958 € vrátane nepriamej podpory pre kiná v sieti Europa Cinemas; 1 152 059 € v celom programe Kreatívna Európa)

2014: 617 074 € v podprograme MEDIA (708 775 € vrátane nepriamej podpory pre kiná v sieti Europa Cinemas)

— dan —

EURIMAGES

Slovenský filmový ústav pôsobí aj ako servisné pracovisko pre kinematografický fond Rady Európy EURIMAGES, v ktorom Slovensko zastupuje Zuzana Gindl-Tatárová. Fond sa zameriava predovšetkým na podporu filmových koprodukcí s účasťou minimálne dvoch členských krajín EURIMAGES. Vznikol v roku 1989 a v súčasnosti združuje 38 členských krajín (vrátane Kanady, ktorá figuruje ako pridružený člen), Slovensko pribudlo do tejto zostavy v roku 1996. Aj v aktuálnom roku fond podporil slovenské koprodukčné filmové projekty, ktorým sa podarilo získať veľmi vysokú sumu – celkovo 920 000 eur (údaj k 15. 10. 2018). Ide konkrétne o minoritné koprodukčné tituly **Odpustenie/Pardon** (r. J. J. Kolski), **Myši patria do neba/Even Mice Belong in Heaven** (r. J. Bubeníček), **Staříci/Old Timers** (r. M. Dušek, O. Provazník) a takisto o projekt slovenského žiadateľa **Posol/The Disciple** (r. I. Ostrochovský). Tohtoročný vklad Slovenska do fondu bol pritom 157 170,23 eura. V uplynulých piatich rokoch bola podpora slovenských koprodukčných projektov nasledovná:

2017: 598 000 € pre 5 projektov (vklad SR do fondu: 156 694 €)

2016: 782 000 € pre 4 projekty (vklad SR do fondu: 170 855 €)

2015: 350 000 € pre 2 projekty (vklad SR do fondu: 119 274 €)

2014: 530 000 € pre 2 projekty (vklad SR do fondu: 116 535 €)

2013: 550 000 € pre 3 projekty (vklad SR do fondu: 116 535 €)

— dan —

Veľké a malé dejiny

Za uplynulých 55 rokov prešiel Slovenský filmový ústav (SFÚ) mnohými úskaliami, dnes je z neho moderná národná filmová inštitúcia. Aký má význam v historickom kontexte? Čo vám napadne ako prvé, keď sa povie Slovenský filmový ústav? A v čom je jeho prínos pre vás osobne? Na to sme sa spýtali viacerých osobností slovenskej kinematografie.

RICHARD BLECH
[FILMOVÝ PUBLICISTA A HISTORIK]

— Po druhej svetovej vojne sa začal film emancipovať s ostatnými odvetvami umenia. Najprv vo Francúzsku, v Taliansku a vo Švédsku, potom postupne aj v Čechách a na Slovensku a v ďalších stredoeurópskych filmových kultúrach.

— Na Slovensku bol 1. apríla 1963 založený Slovenský filmový ústav a jeho súčasťou sa stal archív Ústrednej požičovne filmov, ktorú v roku 1958 založil Ivan Rumanovský. Do dnešného dňa sa v ústave vystriedalo dvadsať riaditeľov. Prvý riaditeľ Ján Komiňár a neskôr Štefan Vraštiak orientovali výskum na hľadanie koreňov slovenského filmu, a tak sa im podarilo objaviť na americkom kontinente kópiu *Jánošíka* (1921), prvého slovenského filmu vôbec. Každý z nich prispel svojím podielom k tomu, aby sa film vrátil na Slovensko a zaradil sa medzi cenné archivované diela. Štefan Vraštiak vykonával aj vzácne servisné služby pre tlač a novinárov, sprístupňoval im zahraničné filmy. Najprv bol ústav „odkladiskom“ politických vyslúžilcov, kým sa dostala do popredia jeho odborná funkcia.

— Od 70. rokov minulého storočia ústav archívuje aj vybrané zahraničné diela a umožňuje výskum dejín slovenského filmu. Prelomové obdobie nastalo zánikom štátneho filmu a hľadaním novej platformy tvorby, výskumu a celej organizačnej štruktúry. Tento výrazný prelom nastal najmä príchodom riaditeľa Petra Dubeckého, za ktorého éry sa filmová kultúra na Slovensku výrazne obohatila, a dnes patrí SFÚ medzi avantgardu vo svojej oblasti. Spolupráca s inými ústavmi tohto typu v Európe mu dáva perspektívu, spolupráca s Vysokou školou múzických umení mu zabezpečuje prívln mladšej generácie vo všetkých filmových odvetviach. Ústav sa stal rozsiahlym kinematografickým centrom, bez ktorého si už ďalší rozvoj slovenskej filmovej kultúry nevieme predstaviť. Slovenský filmový ústav je zárukou kvality a úspechu každej akcie, na ktorej sa podieľa. ◀

PAVEL BRANKO
[FILMOVÝ PUBLICISTA A KRITIK]

— Slovenský filmový ústav mi pripadá ako snehová guľa, ktorá vznikne z malého podnetu, ale ako sa valí, rozrastá sa a nabaľuje ďalšie vrstvy. Prvým podnetom je pre mňa Ivan Rumanovský, nadšený archeológ slovenských filmových prvorôd. Preto som v časopise *Film a divadlo* tak rád dal priestor jeho *Kapitolkám z histórie filmu na Slovensku*, hoci som vtedy nemohol tušiť, že sa tu vlastne kladú tehlíčky základov budúceho SFÚ.

— Keď si tak prezerám menošov riaditeľov SFÚ a ich vročenia, bije do očí, ako ten menošov zrkadlí historické pozadie. Ján Komiňár sa dostal na čelo v roku 1963, súbežne s rozbehom zlatých šesťdesiatych, a vydržal tam do ich konca. Vždy som si s ním rozumel. Dokonca ma v roku 1969 – v čase, keď sa pravicových oportunistov radšej zbavovali – prichýlil ako nového zamestnanca!

— S nástupom normalizácie sa potom „vždyverní“ bojovníci Strany začali na poste striedať skoro tak často ako ročné obdobia a s rokom 1989 sa, samozrejme, zmenila profilácia, ale nie tempo striedania. Až po nástup Petra Dubeckého, ktorý stojí na kapitánskom mostíku už devätnásť rok. Oproti tým krátkodobým hostovaniam je to neuveriteľná a plodná stabilita, v rámci ktorej SFÚ vyrástol na bohato rozvetvenú kultúrnu ustanovizeň, pôsobiacu v domácich aj medzinárodných vzťahoch a rešpektovanú ako tie so staršou tradíciou. Priateľil som sa ešte s jeho otcem a už nám to ostalo. Ale vlastne sa priateľím s celým SFÚ, a kým som vládol, rád som tam chodieval, takže by zabralo veľa miesta vymenovať všetkých, s ktorými sa priateľím. Zrejme je to však vzájomné. Po Novembri '89 mi začali vychádzať knihy. No hoci je medzi nimi dosť takých, ktoré sa filmu takmer netýkajú, pri každej z nich figuruje ako spoluvydavateľ SFÚ. Nie je to rukolapný prejav priateľstva? ◀

EDUARD GREČNER
[REŽISÉR A SCENÁRISTA]

— Či sa to niekomu páči, alebo nie, je mi ľahostajné, no neprestávam veriť v inštinkt i zdravý rozum Slovákov, vďaka ktorým slovenský parlament onedlho ústavným zákonom zruší mečiarovskú darebácku privatizáciu filmovej Koliby, až do toho hanebného okamihu najvyššieho stánku slovenskej kinematografickej kultúry, postaveného z vôle a peňazí občanov Slovenska. Stratou tohto reprezentačného sídla utrpel film nezahojiteľnú ranu, surovo odobral jednej generácii nádejných tvorcov a ochudobnil kultúru o ich možné diela, ktoré sa nikdy nevytvorili a už ani nevytvoria, pretože skončili na cintoríne nádejí. V potápajúcom sa víre privatizačného ošiaľu sa uchoval a zachránil iba jediný filmový podnik (nemal mnohohektárový lávkavý pozemok), dovtedy považovaný za bezvýznamný sklad s evidenciou dovtedy nakrútených filmov: filmový ústav. Jeho význam prudko vzrástol a, vďaka bohu, ústav začal ako ostrov nádeje plniť aj úlohy zástupného centra.

— Nemienim plytvať priestorom, a preto bez vyznačovania historického obratu, z ktorého sa kinematografická kultúra spamätáva podnes, prejdem k tomu, čo dnes filmový ústav pre slovenský film znamená. Je to jediný pozostalý pevný bod filmovej kultúry dneška a zázračne sa vyvíja. Jeho význam narastá vďaka neskutočne oddanej láske ľudí k filmu, ľudí, ktorí si popri svojej profesionálnej zrelosti uchovali čosi, čo sa v školách neučí: nadšenie a oddanosť pre vec samu. Vďaka ich vytrvalému úsiliu vyrástol z rumoviska obdivuhodný kultúrny stánok, ktorý dnes ako medzinárodne uznávaný, významný audiovizuálny subjekt dosahuje i vonkajškovo elegantný cveng a rešpektovanú vážnosť a ktorému podľa mojej mienky chýba už iba jediné. Vrátený ukradnutý národný poklad: komplexné filmové ateliéry na Kolibe, odjakživa patriace národu, ktorý si tento poklad vybudoval a ktorému ho bezočiví díleri jednoducho ukradli a spravili si z neho neuveriteľne cenný zdroj peňazí a tržby. Zahanbujúce na tom je, že na čele týchto darebákov stál sám zakladateľ štátu Vladimír Mečiar. Na to sa nikdy nesmie zabudnúť. Neprestanem dúfať, že si to aj slovenskí poslanci nielen uvedomia, ale to aj napravia... ◀

DUŠAN HANÁK
[REŽISÉR A SCENÁRISTA]

— Pamätám si premietanie zahraničných filmov v malej premietačke budovy bývalého mestského pivovaru na konci Hviezdoslavovho námestia. Bolo to začiatkom 60. rokov minulého storočia, bol som študent FAMU a v lete som asistoval na kolíbskom filme *Bratia*. Súviseli tie projekcie pre tvorivých pracovníkov s neskorším založením Slovenského filmového ústavu ako dôležitej kultúrnej inštitúcie? V dnešnej budove SFÚ bola na prízemí časť laboratórií a na prvom poschodí úradovali dramaturgovia hraného filmu.

— O mnoho rokov neskôr, v druhej polovici 90. rokov, ma ako prezidenta Slovenskej filmovej a televíznej akadémie oslovil Peter Dubecký a informoval ma o kriticknej situácii v súvislosti so zámerom vtedajšieho ministerstva kultúry premiestniť dôležitú časť filmového archívu do nepripravených a nevyhovujúcich priestorov privatizovanej a dezintegrovanej Koliby. Bola to doba, ktorá slúžila bývalým nomenklatúrnym kádom, zlodejom a dravcom, túžiacim po moci a peniazoch. Žiadali sme väčšiu transparentnosť, pomáhali sme koncipovať a podpisovali sme petíciu *Zachráňme kultúru*. Prejavom nesúhlasu bol aj článok „O zelenej lúke, filmovom archíve a deštrukcii slovenskej filmovej kultúry“ v *Novom slove*. Pripravované sťahovanie národného filmového dedičstva bolo len zámienkou na postupné vyprázdnenie budovy na Grösslingovej ulici vrátane jednotlivých oddelení SFÚ (horné poschodia mali byť prebudované na byty pre oddaných príslušníkov HZDS s možnosťou osobného vlastníctva), a keby sme verejne neprotestovali, uskutočnil by sa ďalší brutálny zásah do integrity slovenského filmového života. Minister kultúry na kritický článok odpovedal len mlčaním a osobnými sankciami...

— Chválím, chváliš, chválime a všetkým pracovníkom SFÚ prajeme veľa radosti z ďalšej zmysluplnej práce. ◀

JURAJ LEHOTSKÝ

[REŽISÉR A SCENÁRISTA]

— Už dlhé roky registrujem, že slovenský film má usporiadanú a správnu koncepciu fungovania. Môžeme sledovať rôzne paralelné aktivity, ktoré zveľaďujú audiovizuálne prostredie na Slovensku, a mnohé z nich vychádzajú z podnetu Slovenského filmového ústavu. Je to inštitúcia, ktorá pracuje koncepčne a výsledky jej činnosti máme možnosť hmatateľne vnímať v rôznych oblastiach audiovizie. Pamätám si, v akom stave bol archív filmov v období, keď sa riaditeľom SFÚ stal Peter Dubecký, a čo všetko bolo potrebné urobiť, aby sa toto národné audiovizuálne dedičstvo zachránilo. Sám som sa počas civilnej vojenskej služby podieľal na zveľaďovaní filmového materiálu, keď som čistil staré, splesnivé celuloidové materiály, historické kinodistribučné plagáty a prenášal ich spolu s ostatnými kolegami do filmových a dokumentačných skladov.

— Veľmi dobre v SFÚ funguje aj vzťah so zahraničím pri propagácii slovenskej kinematografie. Ústav systematicky napomáha rozširovať a zviditeľňovať naše filmy vo svete, aby sa s nimi mohlo oboznámiť aj medzinárodné publikum. Ak však mám byť v otázke prínosov SFÚ v súčasnosti presný, tým najväčším je podľa mňa vybudovanie moderného digitalizačného pracoviska a zachovanie priestorov Kina Lumière, vďaka čomu celý objekt žije filmom. Digitalizačné pracovisko ústavu je na vynikajúcej technologickej úrovni, charakterizuje ho obdivuhodná odbornosť a profesionalita a celý proces digitalizácie a reštaurovania je naozaj unikátny. Vďaka tomu zostávajú staré slovenské filmy zachované v plnohodnotnom stave aj pre ďalšie generácie. ◀

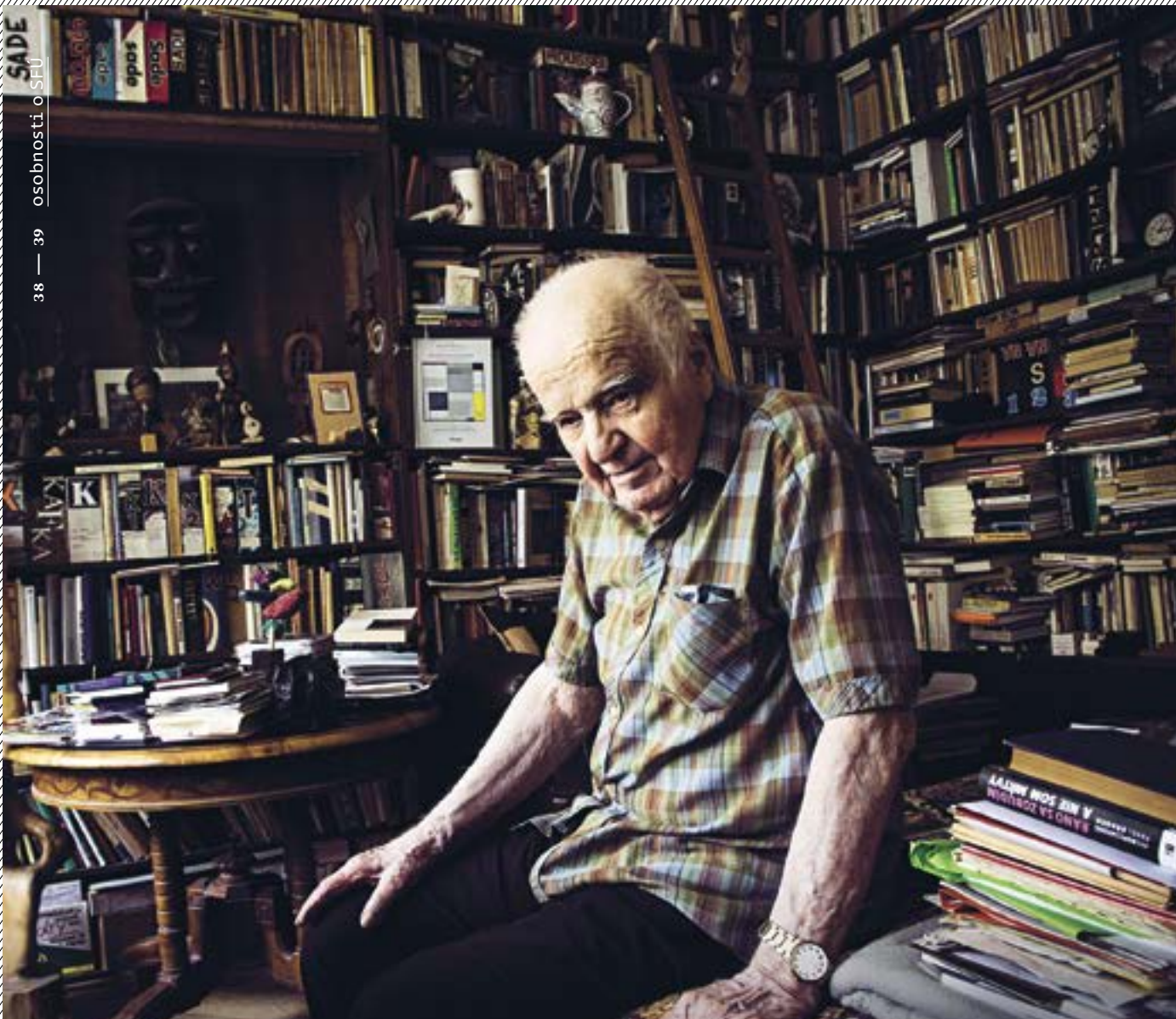

MILOSLAV LUTHER

[REŽISÉR, SCENÁRISTA A PREDSEDA RADY AUDIOVIZUÁLNEHO FONDU]

— Keď zalovím v spomienkach na svoje prvé dojmy z filmového sveta, vynorí sa mi okrem iných aj nostalgický obraz budovy bývalého mestského pivovaru na Rybnom námestí v Bratislave. Vtedajší stranícki developeri ho odstránili spolu s celou klasicistickou Vydricou a Židovňou, čím natrvalo zničili génia loci podhradia. Jeho zaniknutou súčasťou bol práve prvý filmový klub, sídliači v bývalom pivovare. Bol jednou z vysnívaných, poväčšine nedosiahnuteľných destinácií mojej, v tom čase mladíckej generácie. Dostať sa na projekciu filmov zo Západu bolo totiž podobné, ako vycestovať do kapitalistického raja a nakuknúť do zhýralého, sociálne zvráteného sveta konzumnej spoločnosti. A to mohla, samozrejme, len stranícka nomenklatúra a vybraní „profíci“ z kolibských ateliérov. Rôznymi drzými trikmi sa to zriedkavo podarilo aj mne, snívajúcemu o budúcom filmárskom povolaní.

— Podobne silné spomienky vo mne zanechala charizmatická postava filmového nadšenca Vladimíra Dubeckého, takpovediac kultúrneho „disidenta“, ktorý organizovaním nespočetných nočných projekcií v dobe ideologickej prohibície umožňoval spoznať viacerým generáciám tvorcov svetové filmové trendy. Nie náhodou jeho syn, súčasný dlhoročný riaditeľ filmového ústavu, spolu s ďalšími kinofilmami zvedli úspešný zápas o zachovanie a postupné vyprofilovanie vynikajúceho stánku filmového umenia, klubového Kina Lumière. Jeho kultúrna pôsobnosť presahuje prostredie odbornej filmovej verejnosti a kino sa postupne stáva neodmysliteľným prvkom spoločenského života hlavného mesta. Bez toho, aby som zabúdal na podstatnú úlohu SFÚ – uchovávať, technicky inovovať a popularizovať slovenské filmové dedičstvo –, považujem úsilie zainteresovaných pracovníkov filmového ústavu a spolupracujúcich externých odborníkov rôznymi formami systematicky podporovať konfrontáciu domácej a svetovej tvorby za to najcennejšie. Je to jeden z činiteľov, ktoré napomáhajú rastu a udržaniu záujmu o filmovú tvorbu u striedajúcich sa generácií divákov, ale najmä tvorcov. Úspech tohto poslania závisí aj od správneho vyladovania spolupôsobenia ústavu a Audiovizuálneho fondu, dvoch pilierov podopierajúcich krehký organizmus filmového umenia a podnikania na Slovensku. ◀

ALBERT MARENČIN

[DRAMATURG, SCENÁRISTA, PREKLADATEL A BÁSNIK]

— „Filmová Koliba“, tak sa tradične aj dodnes hovorí komplexu budov, stavieb, ateliérov a všetkého výrobného príslušenstva – dejisku a pracovisku odborníkov aj amatérov, kde sa zrodili prvé profesionálne diela filmových tvorcov, režisérov a kameramanov, ich prvé úspechy u domáceho publika aj na medzinárodných prehlídkach a festivaloch... A tak nie div, že pre súčasníkov a účastníkov týchto začiatkov, ktorí stáli pri kolíske slovenského filmu, vyvolala privatizácia filmových ateliérov ako organickej súčasť tohto komplexu oprávnené obavy, či po ich privatizácii nezaniknú aj nádeje ich pracovníkov v budúcnosť slovenského filmu, ktorý sa už stal súčasťou ich života. Našťastie, „neuvěřitelné se stalo skutkem“, ako znie známy výrok slávneho Bohumila Hrabala, ktorý vedel, že film ako každé umenie sa nerodí z nadbytku a prepychu, ale z nedostatku ako náhrada za ťažký život a za všetko, o čo okráda človeka. A o slovenskom filme to platí dvojnásobne: takto z nostalgie vystaňovalcov v Amerike, z ich úspor a dôvtipu sa zrodili prvé pokusy slovenských filmových amatérov, no trvalú tvorbu im zabezpečiť nikto nedokázal.

— A tu opäť vďaka jednej z tých náhod, aké v šťastí i nešťastí sprevádzali začiatky slovenského filmu, sa riaditeľovi Slovenského filmového ústavu Petrovi Dubeckému takmer zázrakom podarilo zachrániť kópie všetkých dovtedy nakrútených filmov, ako aj príslušný archívny materiál vrátane fotografií z nakrúcania a portrétov filmových „hviezd“, dramaturgov, scenáristov a tvorivých osobností... Jeho osobným pričinením sa potom uskutočnila aj digitalizácia nakrúteného materiálu, čím sa zabezpečila aj predĺžila jeho životnosť, existenčná nezávislosť a schopnosť slúžiť aj budúcim generáciám na študijné, publikačné a propagačné účely. Kolibské ateliéry síce zanikli, ale ich duch i tvorivosť tých, ktorí do nich vložili svoje pracovné úsilie a kus svojho života, žije ďalej – a verím, že v zmysle antickej metafory nielenže vzlietol z trosiek ateliérov ako bájoslovný vták fénix, ale podľa vzoru iného vtáka, nášho plebejského sivého holuba, bude sa nad slovenským filmom ešte dlho vznášať a inšpirovať tvorbu budúcich generácií. ◀

MARTIN ŠMATLÁK

[FILMOVÝ KRITIK, PUBLICISTA A RIADITEĽ AUDIOVIZUÁLNEHO FONDU]

— Slovenský filmový ústav je pre mňa vskutku domovskou inštitúciou. Podobne ako Vysoká škola múzických umení. Nie len preto, že v oboch som strávil nemálo pracovných hodín, dní, týždňov či rokov. No kedykoľvek tam vojdem, cítim sa tam ako doma. Osobne, zväčša príjemne, občas trochu „čitateľsky“ netrpezlivo a inokedy zase vášnivo diskutne. Ale vo výsledku vždy pozitívne a v duši útulne. Nie je to len vďaka inštitúcii samotnej, ale najmä vďaka ľuďom, ktorí v nej pracujú. Aj keď odhľadneme od svojich rodinných vzťahov, mnohí z nich sú pre mňa už dlhodobo korektnými partnermi v práci a zároveň priateľmi, ktorí mi pomohli v neľahkých životných chvíľach. Napríklad aj vtedy, keď som písal otvorený list bývalému ministrovi kultúry Dušanovi Slobodníkovi, ktorý ma zo SFÚ vyhnal v roku 1993 počas mečiarovských čistiek. O päť rokov neskôr sme spolu s ďalšími kolegami a priateľmi stáli pred budovou SFÚ na Grösslingovej ulici s transparentom „Zachráňme kultúru“. Chceli sme upriamiť pozornosť verejnosti na vtedajšie zákulisné machinácie, ktoré mali viesť k zlodejčine s tou budovou a k presunu národného filmového dedičstva do rúk súkromnej spoločnosti na Kolibe, žiaľ, aj s účasťou niektorých prísluho-vačov dosadených do vedenia SFÚ. Našťastie, napokon sa im to nepodarilo, hoci naozaj nechýbalo veľa...

— Aj keď sme s Petrom Dubeckým a jeho tímom potom ešte preskákali všelijaké spoločenské kotrmelce či presvedčania o potrebe zabezpečiť SFÚ primerane jeho významu a postaveniu, dôležité a nespochybniteľné je dnes najmä to, že SFÚ je pozitívne vnímanou a rešpektovanou kultúrnou inštitúciou s kultúrnym bohatstvom, preukázateľnými výsledkami, profesionálnym zázemím aj kontinuálnym odborným rastom. A má pritom aj fakt dobré kino. Úprimne ma teší, že som občas mohol byť pri tom. Ak osud dá, tak azda ešte aj chvíľu zostanem. ◀

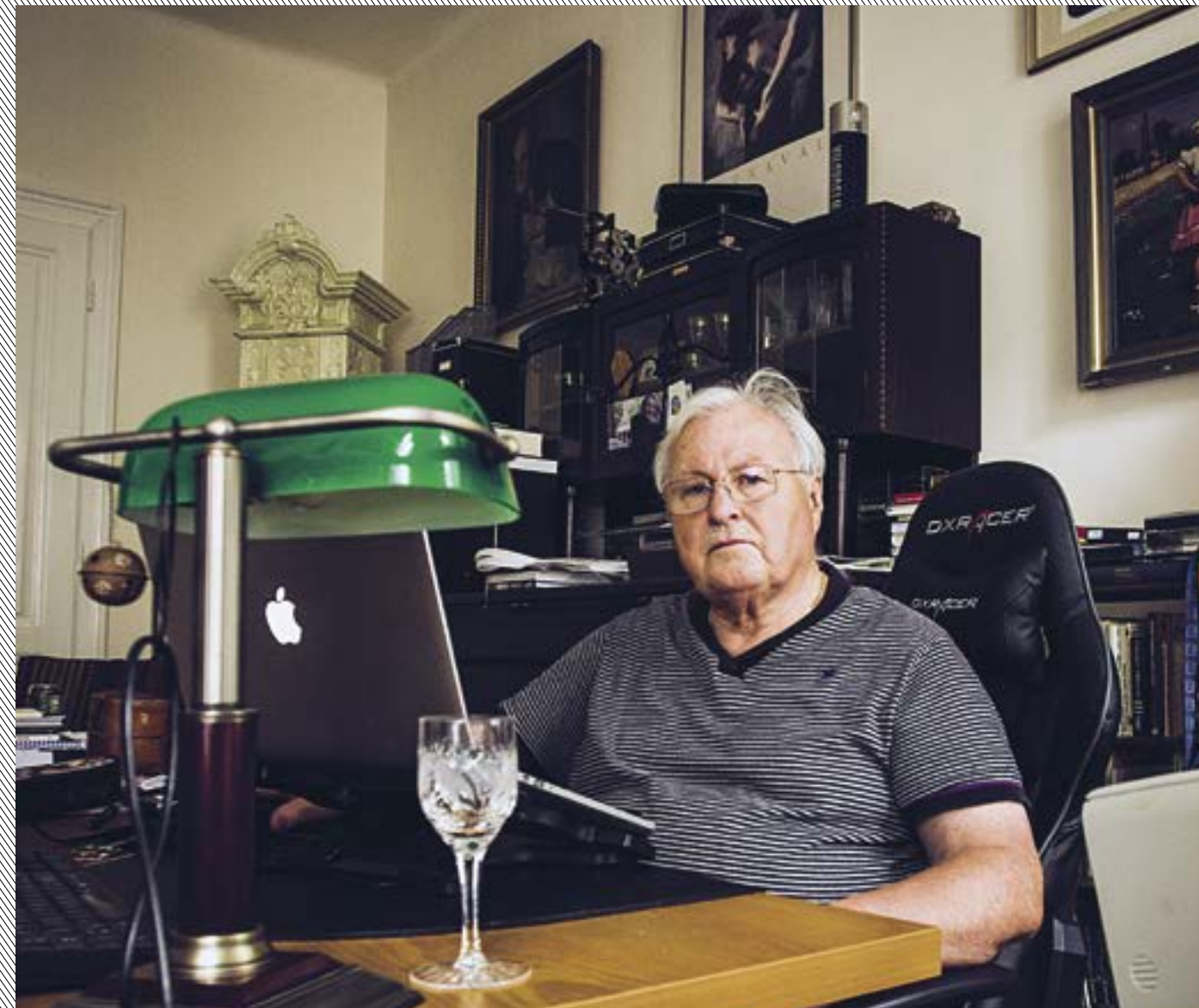

ZUZANA GINDL-TATÁROVÁ

[SCENÁRISTKA A DRAMATURGIČKA]

— Slovenský filmový priestor mi vždy pripomínal šachovnicu, kde sa v priebehu našich malých dejín zohrali kadejaké šachové partie. V boji o kvalitný slovenský film padali pešiaci i pomazané hlavy. Keď sa po revolúcii nasadeným čiernym koňom podarilo rozbiť kráľovstvo filmu na Kolibe a dať mu mat, zdalo sa, že hra sa nadobro skončila. Šachovnica sa doslova pred našimi očami vyprázdnila a spustla, figúrky sa rozkotúlali. Napriek tomu sa na nej akoby zázrakom udržala jediná nepokorená figúra: veža, posledná bašta slovenskej filmovej kultúry, Slovenský filmový ústav.

— Niežebý ho v priebehu rokov neohrozovali rôznorodé politické sily a záujmy. No aj počas socializmu bol pre mňa SFÚ akousi zárukou fundovaného myslenia o filme, pomerne čerstvých informácií z oboch strán železnej opony, ale aj dostupným zdrojom filmov, ktoré by človek inak nevidel. Bol iniciátorom a garantom mnohých filmových podujatí, besied a premietaní, ktorým napriek dobe akosi automaticky prepožičiaval punc objektivitu a kvality. Aj v čase búrlivých politických zmien 90. rokov dokázal vybojovať nerovný zápas o filmový archív a odolať pokusu o sprivatizovanie nášho národného filmového dedičstva. Podarilo sa mu presadiť a obhájiť svoj prirodzený štatút národnej, politicky nezávislej inštitúcie a chrániť a propagovať slovenskú filmovú kultúru aj po rozpade Koliby a celého filmárskeho zázemia. Ešte v dobe bez internetu dokázal rozvinúť kvalitnú, široko orientovanú publikačnú a dokumentačnú činnosť, dnes sa mu vďaka skvele zdigitalizovaným a zreštaurovaným filmom opäť podarilo vzkriesiť slovenský film a vrátiť ho nielen našim, ale aj zahraničným divákovi. No a v poslednom rade je SFÚ hlavným garantom našej medzinárodnej reprezentácie, festivalovej činnosti a iných aktivít, vďaka ktorým sa mu opäť krok za krokom darí posúvať naše filmy späť na šachovnicu svetovej kinematografie. Zatiaľ možno len ako pešiakov, no aj vďaka SFÚ sme sa napokon opäť vrátili do hry... ◀

DUŠAN TRANČÍK

[REŽISÉR A SCENÁRISTA]

— S prihliadnutím na roky svojho vzniku nemá slovenská kinematografia ani sto rokov, ale zato riadne kľukatú cestičku. Vďaka Johnovi Závodnému a bratom Siakelovcom má aj nemý film a o jej rozkvet „bojovau“ Jánošík Paľo Bielik, vraj palicou „šermovau“ u vtedajších mocipánov a „domáhau“ sa ich podpory, aby sa konečne začali vyrábať filmy pre náš pracovitý ľud. Prioritou na Slovensku sú odjakživa diela, ktoré utužujú národnú hrdosť a povedomie. Autorský film zažiaril krátko v polovici 60. rokov minulého storočia, aby ho v najlepšom rozlete zmietla normalizácia. Ťažko dnes ospravedlniť fenomén štátnej cenzúry, neautentického autorstva a pojem ideologických zákaziek. Spomenul som si na jeden z prvých aktívov porevolučného obdobia, keď sa skonštatovalo, že filtrovaním filmov z obdobia tzv. socialistickej kinematografie by zo štyristo titulov hranej tvorby prežilo sotva desať. A neprežili ani ateliéry, vieme, koľko supov roztrhala sprivatizované ateliéry na kúsky?

— Ostrovom slovenskej kinematografie sa našťastie stal filmový ústav, v ktorom sa vďaka nadšeniu hŕstky ľudí, spomeniem filmárskeho disidenta Petra Dubeckého, podarilo naše kultúrne audiovizuálne dedičstvo zachrániť. Po päťdesiatich piatich rokoch možno skonštatovať, že záchrana prišla v hodine dvanástej. A nielen tým, že bolo fyzicky zachránených mnoho filmov, že pokračuje ich digitalizácia, ale aj tým, že sa pod strechou SFÚ rozvinula základňa fundovanej filmovej vedy. V úlohe SFÚ, ktorý zhromažďuje kultúrnu, audiovizuálnu pamäť národa, sa javí citlivou otázkou, ako jednotlivé obdobia zhodnocuje, čo všetko patrí pod jeho krídla a akým spôsobom filmová veda jednotlivé diela osvetlí. Trpkosťou normalizačného obdobia kinematografie, ktorú som okúsil na vlastnej koži, bola často beznádejná tvorivá snaha autora vymedziť si právo na autorstvo.

— Dnes, keď sa zrušením štátneho monopolu na výrobu filmov od základu zmenili pravidlá organizácie filmového podnikania a priemyslu a vďaka novým technológiám aj ich výrazové prostriedky, je úloha SFÚ kľúčová. Všetci sme vychovávaní na základe predchádzajúcich filtračných hodnôt a je to vlastné každej kultúre. Staré je staré a nové sa stane starým zajtra ráno po slávnostnej premiére. Čo všetko pribudne a postupne prejde novou, nezávislou filtráciou s ohľadom na umeleckú kvalitu diel, určí dôsledná práca filmových vedcov. Želám tejto inštitúcii mnoho rozhladených a múdrych ľudí. ◀

RUDOLF URC

[DRAMATURG A PUBLICISTA]

— Netreba veľkých slov. Aj bez nich všetci vieme, že Slovenský filmový ústav je v súčasnosti srdcom krvného kolobehu filmového diania v našej spoločnosti, a teda inštitúciou životne dôležitou.

— Nachádzam tu zakaždým všetko, čo potrebujem vedieť o súčasnom, ale aj dávnejšom pohybe v domácej kinematografii. Cenné archívy, písomné i filmové, sú skutočnou kuchyňou histórie. Ale aj dianie vo svete tu leží ako na dlani, stačí prísť a pýtať si (škoda, že tu zriedkakedy stretám našu študentskú mládež, čím to asi je?).

— Teší ma živý, stále pulzujúci pohyb vo Filmotéke Kina Lumière, nové a nové podnety okolo prezentácií osobností, významných diel, škôl, druhov, žánrov, tematické novotvary i rozsiahla a na originálne nápady bohatá publikačná činnosť. Samozrejme, s pribúdajúcimi fondmi a s obohacujúcim sa archívom je veľa vecí podnes nespracovaných či nezachytených. Pracovníkom v týchto disciplínach držím palce, aby ten nával zvládli so ctou tak, ako to bolo doposiaľ.

— Veľmi držím palce dávnemu snu Petra Dubeckého vybudovať stálu, verejnosti určenú expozíciu slovenskej kinematografie (spolu s exponátmi filmovej techniky, kde sa usilovne snažím prispievať). Bol by to počin nielen atraktívny, ale aj užitočný. Vôbec si myslím, že v osobnosti Petra Dubeckého, priam romanticky zanieteného pre film, máme človeka na pravom mieste. Jednoducho – my filmári i celá kultúrna verejnosť máme šťastie. Doprajme ho, to šťastie, spolu so želaním zdravia do ďalších úrodných rokov jemu i všetkým jeho obetavým spolupracovníkom. ◀

ŠTEFAN VRAŠTIAK

[FILMOVÝ HISTORIK A PUBLICISTA]

— Rád konštatujem, že Slovenský filmový ústav sa stal pre mňa celoživotným hobby. Bol prvým a jediným zamestnaním v mojom živote. Keď som po ukončení štúdia filmovej vedy na FAMU v Prahe nastúpil 6. januára 1969 do SFÚ, prijal ma jeho vtedajší prvý riaditeľ Ján Komiňár. Opýtal som sa ho, čo mám robiť. Povedal mi, aby som si vybral. Rozhodnutie bolo jednoznačné – filmového historika.

— SFÚ mi dal veľkú šancu realizovať sa. Začal som pátrať po bielych miestach dejín slovenskej kinematografie. Podarilo sa mi objaviť v Amerike Jánošíka, získal som dokumenty a fotografie k filmom *Strídža spod Hája* a *Hanka sa vydáva*, objavil som v Juhoslávii filmy o podnikaní Matice slovenskej na Dolnej zemi (Ján Čajak ml., Emil Klobušický). Spolu s Mariannou Forrayovou a so Sylviou Lackovou sme katalogizačne spracovali viac než 8 000 slovenských hraných, krátkometrážnych a spravodajských filmov vo vyše 20 katalógoch, ktoré sa využívajú dodnes. Urobil som súpis vyše 12 000 premiér filmov v slovenskej distribúcii po roku 1945. Dvadsaťjeden rokov som vydával časopisy *Kinoinformácia* a *Kinema* (1969 – 1988), v ktorých sa zverejňovalo všetko dôležité, čo sa v tom období udialo v slovenskej kinematografii. Sú to dokumenty doby. Vydal som 52 zväzkov edície *Dokumenty*, podpísal som sa pod vyše sto brožúr vydaných v SFÚ. Vyše 20 rokov som zastupoval SFÚ v tlačových komisiách MFF Karlove Vary a na Festivaloch českých a slovenských filmov. Dostal som v SFÚ šancu venovať sa slovenskej kinematografii. Snažil som sa ju využiť. História zhodnotí, ako sa mi to podarilo. (apríl 2008) ◀

— spracovala Simona Nôtová — foto: archív SFÚ / Miro Nôta —
(pozn. red.: výpovede osobností vznikli v roku 2017)

— text: **Michal Bregant** /
generálny riaditeľ Národného
filmového archívu Praha —

Medzi Prahou a Bratislavou

Keď sa začalo hovoriť o delení Československa, patrilo som medzi tých, ktorí boli zásadne proti – argumenty vychádzali nielen zo sféry citov, ale aj z obavy, že dve maličké krajiny budú mať na medzinárodnom poli slabší hlas než jedna spoločná, že bude ťažšie presadiť sa. Po pár rokoch som sa nestačil diviť, aká živá a dynamická je spolupráca aspoň v oblastiach kultúry a umenia. Slovenskí kolegovia a priatelia, ako Peter Michalovič, Miroslav Marcelli alebo Martin Kaňuch, sa stali takmer každodennou súčasťou nášho profesionálneho života a neprestanem im byť vďačný za inšpiráciu a impulzy, ktoré s nimi prichádzali. Peter Dubecký, ktorého som poznal už z minulosti, bol súčasťou tohto rozšíreného česko-slovenského poľa, a tak sa postupne etabloval aj inštitucionálny vzťah medzi Národným filmovým archívom v Prahe a Slovenským filmovým ústavom v Bratislave.

Prelom 20. a 21. storočia bol dobou, ktorá umožňovala takmer čokoľvek, nápady sa rodili horúčkovo a veľa z nich sa aj realizovalo. (Možno je to tak i dnes, len sa to odohráva v inej generácii než je tá moja, staršia.) Chodili sme z Prahy do Bratislavy alebo inde na filmologické konferencie (hoci sa mi ten názov nikdy nepozdával) častejšie než kedykoľvek predtým a medzi-generačné a medzi-doborové nadväzovania, ktoré boli príslubom rozvoja premýšľania o filme v bohatých kontextoch, prinášali plody. Peter Dubecký bol v tomto dianí prirodzenou autoritou a občas som sa pristihol

pri pomyslení, že ľahkosť, s akou on a ďalší slovenskí kolegovia tieto udalosti organizujú, musí mať nejaké magické korene. Pritom išlo zrejme len o ochotu a záujem spoločne sa zúčastňovať na poznaní a ceste k nemu.

Neviem už, kedy presne sa to stalo, ale niekde nastal zlom a skončila sa zábava. (Alebo inak: neviem, prečo mi tak neskoro došlo, že sme sa prehupli cez hranu.) Ako postupne silneli privatizačné tendencie verejného priestoru a života v ňom, vnímal som stále intenzívnejšie význam inštitúcií ako štruktúry, ktorá vytvára slobodné a nie utilitárne zázemie na rozvoj a dynamiku vzťahov v spoločnosti. Inštitúcie dokážu spoločnosť zjednocovať a dávať jej zmysel v dlhodobých horizontoch. Kultúrne inštitúcie sú potom zvláštne tým, že umožňujú národu, aby sa stal verejnosťou v občianskom zmysle toho slova. A pokiaľ (kultúrne) inštitúcie slúžia verejnosti nie utilitárne, ale kriticky, to je s vedomím širokých spoločenských súvislostí, má národ veľkú šancu nielen uchovať, ale aj udržať a rozvíjať svoju kultúrnu identitu vo všetkých jej dimenziách. Mám tú česť pozorovať Slovenský filmový ústav zblízka i z diaľky už dost rokov na to, aby som mohol povedať, že si je tejto funkcie dobre vedomý a aj vďaka tomu má pred sebou veľkú budúcnosť. ◀

Boxer a smrť
The Boxer and Death (1962)

Slnko v sieti
The Sun in a Net (1962)

Vtáčkovia, siroty a blázni
Birdies, Orphans and Fools (1969)

Ja milujem, ty miluješ
I Love, You Love (1980)

Chodník cez Dunaj
A Path Across The Danube (1989)

Všetko čo mám rád
Everything I Like (1992)

Papierové hlavy
Paper Heads (1995)

Sila ľudskosti - Nicholas Winton
The Power of Good - Nicholas Winton (2002)

Slepé lásky
Blind Loves (2008)

Pokoj v duši
Soul at Peace (2009)

Blu-ray kolekcia
Blu-ray collection

Slovenský film Slovak Film

